

ગભરામારૂંની વારતા.

દુહા—પ્રથમ સારદાને વીનવું, કાંઈ ગણપત લાગુ પાયરે, કાંઈ. શુભ ખુબ તમે આપજો, મારી જીભલડીએ જશ ધાયરે; મા. દુઃદાળો દુખ ભંજનોરે; કાંઈ સદાયે બારે વેશરે; કાંઈ. પ્રથમ સમજ હુંતો તેહનેરે એ ગવરી પુત્ર ગણેશરે, એ. શ્રીગુરુને હુંતો ચરણે નમુંરે કાંઈ ગણપતિ રહું કર જોડરે, કાંઈ. સકોને કરું હુંતો વિનતિરે, કાંઈ મુજને ન દેશો બોડરે. કાંઈ.

માંડવગઢ શેહેરના જામ રાજાને સાત રાણીઓ હતી તેમાં છ માનીતી અને એક હામાવતી રાણી અણમાનીતી હતી, એ સાતે રાણીઓમાં દોઢને પેટે દીકરો નહોતો. એક દહાડો સવારના પહોરમાં પાસેના ગામની એક ઢેયડી સુંથીઆ સાવરણી વેચવા સાર શેહેરમાં આવતી હતી તેણે રસ્તામાં વેગળેથી રાજાને સંજસમાં જતા જોયા, એટલે વિચાર કર્યો કે સાત રાણીએ રાજા વાંઝીઓ છે માટે તેવું મુખ જોવાથી મને અપશુકન થશે, અને મારાં સુંથીઆ સાવરણી ખપશે નહીં. એવું વારી તેણીએ સામી સાવરણી ધરી, પુઠં ફેરવી ઉભી રહી, તે જોઈને જામરાજા બહુ ગુસ્સે થયો, અને ઢેયડીને બોલાવી પુછવા લાગ્યો.

દુહા—સાચું બોલ તું તો દાસનીરે, કાંઈ જુઠાં વચન ન બોલરે, કાંઈ. જાતાં ચઢાવું તુંને શુળીએરે કાંઈ છુંદી પડાવું તારી છોલરે. કાંઈ.

હે ઢેયડી સાચું બોલજો તેં મારા સામી સાવરણી શા માટે ધરી, જેવું હોય તેવું કહે, નહીતો તને શુળીએ ચડવીશ, ને તારા શરીરની આમડી ઉતરાવીશ. તે સાંભળી ઢેયડી ગભરાણી અને બોલી કે મહારાજા સાચું બોલીશ તો તમને શીશ ચડશે, રાજા કહે સાચું બોલીશ તો તને છોડી મુકીશ, અને ખુશી કરીશ, એવું સાંભળીને ઢેયડીના મનમાં ધીરજ આવી અને તે બોલી

દુહા—મેલામાં જોને દુંગરો, કાંઈ તેથી મેલો લોભરે, કાંઈ. તેવો કાળો રાજા વાંઝીઓ તોતે મુને ન પામે મોક્ષરે; તેતો દુંગરો એટલે પેટમાં પાપ રાખી પોતાની સાત બીજને જણાવતા નથી તે મેલો કહેવાયછે, અને નથી ઉતરતે દરજે લોભીઓ બુસછે. એ બંને કરતાં વધારે વાંઝીઓ કહેવાયછે; વાંઝીઓને સ્વર્ગમાં જવાનો માર નથી, માટે તેવા પુરુષનું સવારના પહોરમાં મુખ જોવું અને શુકન લેવા

એ ઘણું નખેદછે, આપને સાત રાણીઓ છતાં પુત્ર નથી તેથી મારે સાવરણી આડી ધરવી પડી, આ વાત સાચી કહીએ હવે મને રજા આપો, રાજાએ દેવડીની વાત સાચી માનીને તેની ઉપરથી રીસ ઉતારી નાંખી, અને પોતાની સાથે દરબારમાં લાઇ ગયા, ત્યાં ચોખાનો ઢગલો પડ્યો હતો તેમાંથી ગાંસડી બાંધી આપી દેવડીને વીઘાય કરી. રસ્તે જતાં વિચાર કરવા લાગી કે હવે સાવરણી ને મુંઝીઆં વેચવાની જરૂર નથી, ખેડે ત્રણ મહિના જોટલી ખરચી આ ચોખા મળ્યાછે એમ ધારી પછી પોતાને ઘેર ગઇ, ત્યાં તેના ધણીએ પૂછ્યું કે તું આં ચોખા ક્યાંથી લાવી ત્યારે દેવડીએ કહ્યું કે તમારે શું કામ છે. ધણીએ કહ્યું કે રાંડ સાચું બોલ નહીં તો ધરમાં પેસવા નહીં દઉં, ત્યારે તે બોલી હતો રાજાને ત્યાંથી લાવીશું, તે સાંભળીને તેનો ધણી કહેકે એ ચોખા આપણે જોઇએ નહીં, રાજા વાંઝીઓછે માટે તેમનું મોં જોવાય નહીં તો પછી તેમનું અન્ન ન ખવાય, દેવડી કહેછે કે આખું શહેર એમનું અન્ન ખાય છે, તો આપણને શી હરકત છે? શું આપણે બધાં કરતાં મોટાં કે રાજાનું ન ખાઇએ, તે સાંભળી તેનો ધણી બોલ્યો કે જે શાસ્ત્ર નથી સમજતા તેજ રાજાનું હરામ ખાય છે, પણ સમજતું તેનો હલાલ કરીને ખાવાના રાજા મફત કાંઇ આપે પણ સમજતું તો લે નહીં, જે તને વિશ્વાસ આવતો ન હોય તો સરખાવી જો, આપણા ધરમાં કોદરાછે તે બરડો અને તેમાંથી કોદરી કહાડ, અને તેના બેગા રાજાના ચોખા ભેગવી ચકલાંને નાંખજે તે જનાવર ચોખા ખાઈ જશે તો આપણે ખાઈશું. દેવડીએ કોદરી અને ચોખા ભેગા કરીને ચકલાંને નાખ્યા પણ ચકલાંએ કોદરી વીણી ખાંડી અને ચોખા રહેવા દીધા આંવો પ્રતલક્ષ ઘણેલો જોઇ દેવડી ચોખાનો પોટલો માથે ચડાવી રાજાના દરબારમાં પાછી આવી રાજાને કહ્યું કે જનાવર સરખાંએ તમારું અન્ન ખતાં નથી, તો અમે કેમ ખાઈએ? એમ કહીને ચોખા પાછા નાંખીને પોતાને ઘેર ગઇ. હવે રાજાને ચોળગાણીની વાતો સાંભળતાંજ રાજ્યાસનનું સુખ કશાકામનું નથી, એમ ધારી પોતાની છ માનીતી રાણીઓને બોલાવી કહ્યું કે સાત રાણીઓ છતાં વાંઝીઆમેંણું રહ્યું ને તે મહેલોને લાંબે માંડ કોઈ મોં જોતું નથી, અને શુકન કોઈ જોતું નથી. માટે હવે હું નગરમાં રહેનાર નથી. મારે રાજપાટ જોઇતું નથી કોઈ અધાર વનમાં જઈ ત્યાં કોઈ દેવની સેવા પૂજા કરીશ, અને જો

તે દેવ માંડે વાંઝીયામેણું ભાગશે, તોજ નગરમાં પાછો આવીશ. નહીંતો જંગલમાં બટકીને આવરદનો છેડો લાગીશ, આમ કહી પુલશિંગ વજરને રાજપાટ સોંપી પોતે શામ ઘોડા ઉપર સ્વાર થઈ ચાલી નીકળ્યા. *

હુહા--રાણી રૂવે રંગ મોહોલમાં કાંઈ દાસી રૂએ દરબારે, કાંઈં રમ્યત રૂએ સારા શહેરનીરે, કાંઈ વરતાયો હાહાકારરે; કાંઈ હાટે રૂવે હાટવાણીયારે, તે તો પાડી બેઠા હડતાળરે; કાંઈ પ્રાણી માત્ર રહે ઉદાસમારે; કાંઈ વૃક્ષ નમાવી છે ઝાળરે; કાંઈં કાળે ઘોડેને કાળે લુગડેરે, કાંઈ રાજા ચાલ્યા વનવાસરે; કાંઈં વાંઝીયા મેહેણું ભાગવારે, કાંઈ છોડી ચાલ્યા નગરની આશરે; કાંઈં

હવે રાજા નગરમાંથી નીકળ્યા કે તમામ રંગ મેહેલમાં રાણીઓ રદન કરવા લાગી. અને દાસીઓ ચાકર નક્ષર અને નગરમાં વસનારા લોકોએ ઘણું કલ્પાંત કરવા માંડ્યું, નગરના લોકોને ઉદાશ બેઠાં પશુ પક્ષિ પણ દિલગીર થયાં, પશુ પક્ષિનો શોકાતુર દેખાવ છતાં રાજા પોતે વાંઝીયા મેહેણું ભાગવાની આશાએ રાજપાટ અને કુટુંબ કમ્પીલો મુકીને જંગલમાં એકલો ચાલી ગયો. આગળ જતાં એક મોટું બપોળવા વન આવ્યું ત્યાં ઝાડની મોટી ઘટા બેઠાં પોતે ઝાડ તળે વીસામો કયો. ત્યાં પવનથી ખરી પડીને પાંદડાંના ઢગલા જમીન ઉપર પડ્યા છે. તે ખસેડીને હાથ વતી રાજા જમીન સાફ કરે છે. એટલે પાંદડામાં ઢંકાએલી જળાધારી સહિત મહાદેવની મૂર્તિ રાજાની નજરે પડી. તે બેઠાં રાજા હરખ્યો કે હું કોઈ દેવને ખોળવા નીકળ્યો હતો તે મારા ઉપર કૃપા કરીને મને સામા આવી મળ્યા. માટે હું આ જગાએ રહીને મહાદેવ આગળ તપ કરું, એમ આદરીને મહાદેવની પૂજા કરવા લાગ્યો. પૂજા કરતાં બાર વરસ વીતી જવા આવ્યાં તો પણ મહાદેવ કાંઈ પ્રસન્ન થયા નહી, એવામાં એક દિવસ બે શીકારીઓ શીકાર કરવા નીકળ્યા હતા, તે શીકારીઓ ઝાળીઓ ખભે ભરાવી ચાલ્યા આવે છે. તેઓએ વેગળેથી રાજાને અને ઘોડાને દીડો, એટલે વીચાર કરે છે કે આપણે પેલા આદમીને મારી નાંખી તેની પાસેથી ઘોડો લઈએ એવું ધાર્યું. તે શીકારીઓને દીઠા એટલે રાજા વીચાર કરે છે કે આ લુટારા છે, તેઓ આ ઘોડાની લાલચે મને મારી નાખશે, આ રાજપાટ મુકીને ભરવા સાફ અહીં આવ્યો છું, હાથે મરવું તેના કરતાં પરાયા હાથે મોત થશે તો આત્મહત્યા કરવા બાબત નરકમાં જવું નહીં પડે હું મારે

ગતીએ જઈશ. એવું ધારી હિંમત રાખી રાજ બેઠા છે. એટલામાં પેલા શીકારી આવી પહોંચ્યા અને કરડી આંખ કરી ઉભા રહ્યા છે. જે તમારા મનમાં હોય તે તાકીદથી કરી નાંખો. એટલે હું આ દુખમાંથી છુટીને તરત પરમેશ્વર પાસે સુખમાં જઈ બેસું. આ વાત સાંભળી શીકારી વીચારમાં પડ્યા કે આ કોઈ મોટો માણસ છે. કારણ કે આપણે એક ગાઉ ઉપર જે વીચાર કર્યો હતો તે તેના જાણવામાં આવ્યો, માટે માનો ન માનો પણ આ કોઈ દેવતા છે એમ ધારી મારવાની વાત ભૂલી જઈને હાથ જેઠી રાજને પુછે છે કે મહારાજ તમે કોણ છો અને અહીં જંગલમાં શા કારણે બેઠા છો ? રાજ કહે ભાઈઓ હું રાજ છું પણ મહારે પેટ કાંઈ છોકરું નથી, માટે વાંઝિયા મેહોણું ભાગવા સાડ આ મહાદેવની સેવના કરું છું તે સાંભળી શીકારીએ વિચાર કરે છે કે આપણે પેટ છોકરું નથી, અને વાંઝિયા છીએ, માટે આમની જેડે બેસી તે મહાદેવની સેવના કરીશું તો પુત્ર થશે. એમ ધારી જાડે જોળિયો ભરાવી મહાદેવની સેવા કરવા બેઠા ને જ્યાં બે ને ત્રણ દિવસ થયા, એટલે પેલા શીકારીએને ભુખ લાગી અને તેમનાથી ભુખે રહેવાયું નહી, એટલે વીચાર સુજ્યો કે આપણાથી હવે ભુખ્યા રહેવાશે નહી અને આપણી પાસે શીકાર લાવેલો તમયાર છે તે ખાઈએ, એમ ધારી જોળીમાંથી શીકાર બહાર કાઢીને મહાદેવની જગાધારી ઉપર મુકી કાપવા માંડ્યા એટલે તમામ જગાધારી અને શિવલિંગ રૂધીરથી ભરાયું, આવું અધોર કામ જેઈ મહાદેવ અજ્ઞાયા કે આ પાપી કેમે કર્યા જશે નહી, અને મને બ્રહ્મ કરી નાંખશે. એમ ધારી પોતે જેગીનો વેશ લઈ, શીકારીઓના સામા આવી ઉભા રહ્યા. અને શીકારીઓને કહ્યું કે અરે મુરખ, તમે આ શું કામ કરો છો, અને અહીંયાં કેમ આવ્યા છો શીકારીઓએ કહ્યું કે અમારે પેટ કાંઈ છોકરું નથી. તે સાડ મહાદેવની પાસે પુત્ર લેવા આવ્યા છીએ તે આપશે એટલે જઈશું, લીધા સિવાય જતા નથી. મહાદેવે વિચાર્યું કે આ પાપીઓને હવે પુત્ર આપું એટલે અહીંથી જાય, એમ ધારી મહાદેવે શીકારીઓને કહ્યું કે ઘેર જઈએ તમને પુત્ર થશે, શીકારીઓએ કહ્યું કે વચન આપોતો જઈએ, પછી મહાદેવે વચન આપી અંતરધ્યાન થયા, અને શીકારી પણ હરખાતા હરખાતા પોતાને રસ્તે પડ્યો, આ તમાસો જેઈ રાજ જામ વિચાર કરે છે કે આપણા કરમની વાત છે, હું બાર બાર વરસના અપવાસ કરીને સેવના કરું છું, પણ મહાદેવ મને કોઈ દીવસ

સ્વપ્નામાં દેખાતા નથી. અને આ બે પાપી ચંડાળ એક બે દીવસ આવીને બેઠાને મહાદેવની જળાધારી અપવીત્ર કરી તેમને મહાદેવે પુત્ર આપ્યા, વાસ્તે હું પણ તેમની માફક કરું. એ વિચારી પોતાના ધોડાનું દોરડું છોડીને ઊંચે ઝાડ સાથે બાંધ્યું. અને પોતાના બે પગ બાંધીને પોતે નીચે મોઢે લટકીને એક હાથે મહાદેવની મુર્તિ ઉપર કટારી ધાલીને હાંચકા ખાવા લાગ્યો એટલે કટારની અણીની ધાર માથા સાથે અથગઈ માથું છુદાવા લાગ્યું અને મહાદેવની જળાધારી લોહીથી ભરાવા લાગી. આવી કમકમાટ ભરેલી રીતે રાજા કમળ પુજા કરે છે તે જોઈ શીવને ધણો ત્રાસ આગ્યો, અને એકદમ રાજાની સામા આવીને ઉભા રહ્યા અને રાજાને કહ્યું કે તું આટલું બધું શું કરવાને કરે છે ? રાજા કહે કે મહારાજ, હું બાર બાર વરસથી પુત્રની આશાએ રાજપાટ મુકી ભુખ તરસ વેડી તમારી શેવના કર છું, તોપણ તમે પ્રસન્ન થયા નહી, ને આ પેલા શીકારી પાપી કરંમના કરનાર તેમને તમે એક બે દીવસમાં પુત્ર આપ્યા માટે મારે તો હવે તમારે માટે મરવું છે. મહાદેવ કહે કે જો જોવું ક્યું હશે તેને તેવું ફળ મળશે મેં એમને પુત્ર આપ્યા પણ તે પુત્ર જાણમાં કીડા પેદા થઈને મરી જાય છે તેમ ઉછરીને મરી જશે, અને તને જે પુત્ર આપવાનો તે કોઈ નામના કરવા લાયક થશે માટે હવે તું તારા પગ છોડી નાંખ હું તારા ઉપર ધણો તુબ્યમાન થઈ ગયો છું. પછી રાજાએ હાથ પગ છોડી નાખી બે હાથ જોડી પોતે મહાદેવના સામા ઉભા રહ્યા, મહાદેવે પુછ્યું કે તમારે કેટલી રાણીઓ છે રાજાએ કહ્યું કે સાત રાણીઓમાં છ માનીતી અને એક અણમાનીતી છે; પછી મહાદેવે કહ્યું કે જાણું જો આ ઝાડ શેનું છે ? રાજાએ જોયું, એટલે આંખાનું ઝાડ દીડું. પછી મહાદેવે કહ્યું કે તેના ઉપર ફળ છે કે નહી ? રાજાએ ખીજવાર ફરીને આંખા સામું જોયું. તે આંખા ઉપર કેરીઓ બુલી રહી છે અને તે કાંઈ કારમી દેખાય છે; તે જોઈ રાજાએ કહ્યું કે મહારાજ ખીનરતે આંખા ઉપર કેરીઓ બુલી રહી છે, મહાદેવે કહ્યું કે આ મારો ધોકો લઈને જા અને આંખા ઉપર મારય પછી તે કેરીઓ નીચે પડે તે તારી રાણીઓને ખવરાવજો એટલે પુત્ર થશે જો વધારે ભોખ કરીશ તો બાર વરસની મેહેનત નકામી જશે. માટે ખીજવાર ધોકો મારીશ નહીં. તે સાંભળી રાજાએ ધોકો લઈને આંખા ઉપર માર્યો અને શીવ પણ અસોપ થઈ ગયા. હવે રાજાએ આંખા ઉપર ધોકો લઈને માર્યો કે સાત કેરીઓ

નીચે પડી તે લેઈ ઝાળીમાં નાંખી મહાદેવની પાસે આવી હાથ જોડીને કહ્યું કે:-

હુહા-જગસર માહાદેવ તમને વીનવુંરે, હુંતો લળી લળી લાગુ પાયરે, હુંતો વાંજીયા મેહું માં ભાગીયુરે, મારી સદાય કરજ્જે સદાયરે; માં વિધવા નગરી મારી સધવા થધરે, કાંઈ ભાગ્ય તણો નહીં પારરે; કાંઈ મેહેર કરી મહાદેવજીરે, મને આપ્યો નવો અવતારરે, મં

માહારાજ તમે માં વાંજીયા મેહેણું ભાગ્યું, તેથી મારા ભાગ્યની કાંઈ શીમા રહી નથી અને મહારી નગરી જે મારા વગર સુની પડી હતી, તે હવે મને જોઈને ઘણી ખુશી થશે. અને બહુ સુખ પામશે; કેમકે મને આજ નવો અવતાર આપ્યો, હું નગરમાંથી નીસર્યો ત્યારનો મરી ગયા બરાબર હતો, એવી રીતે રાજાએ મહાદેવને અરજ કરી, અને પ્રદક્ષણ કરીને ઘોડા ઉપર સ્વાર થઈ નગર બહાર ચાલે. જ્યાં નગર નજીક આવ્યું એટલે લોકોએ રાજાને દીઠો અને રાજા આવ્યાની વાત ચાલી તેથી તમામ રથયત બહુ ખુશી થઈ. દુલસિંગ વજીરે પોતાનું બધું લશ્કર શણધાર્યું, અને સોનારૂપાનાં દુલ પગની મોટી ધામધુમથી વાજતે ગાજતે રાજાની પાસે આવ્યો. રાજાના પ્રધાને તથા રાણીઓએ તથા રથયતે સોના રૂપાના દુલથી વધાવ્યા, અને રાજા પોતે રાણીઓના મેહેલમાં ગયા, અને પોતાની છ માનીતી રાણીઓને બોલાવી પેલી સાતે કેરીઓ આપી દીધી રાણીઓએ તે કેરીઓ ખાધી અને જોટલા છોતરાં મેહેલની બહાર ફેંકી દીધાં પેલી અણુમાનીતી રાણી દામાવંતીએ પોતાની દાસીઓને કહ્યું કે માનીતી રાણીઓના મેહેલ આગળ જ અને જો કે રાજા શી નવી ચીજ લાવ્યાછે? બાર વરસે રાજા ઘેર આવ્યા છે, માટે કંઈક લાવ્યા તો હશે અને તે ચીજમાંથી કાંઈક નકામું ખાવું ફેંકી દીધું હશે તે તું લઈ આવ, તે સાંભળી દાસી માનીતી રાણીઓના મેહેલ આગળ આવીને જુવેછે તો કેરીઓના ઘોટલા છોતરાં દીઠાં, તે જોઈને દાસીને અચ્ચો લાગ્યો કે આ રતમાં આંખાનાં પાંદડાં સરખાં ખરી પડે છે, તો કેરીઓ ક્યાંથી? માટે આ કેરીઓજ નવીન ચીજ જણાય છે, એમ ધારી કેરીઓનાં જોટલા છોતરાં વીણી લઈને પોતાની ખાંધ દામાવંતીને આપ્યાં, તે કહ્યું કે બાઈ રાજા તો નવી ચીજ કેરીઓ લાવ્યા છે, તેના જોટલા છોતરાં પડેલાં હતાં તે હું લાવી છું, દામાવંતી કહે કે જોટલા છોતરાં પણ કામનાં છે.

એમ કહી ખાંડી કુટીને પીવાની રાખ કરી રાખને પીવાનો વિચાર કરે છે એટલામાં તેને વેહેમ આવ્યો કે આતો દેવતાઈ ફળ છે, તેથી તેમાં કાંઈ દધવત હોય અને કદી મને ગરબ રહે તો પછી રાજ આળ મુકે અને તે ખરૂં મનાય કારણ કે મારા મોહોલે આવતા નથી માટે હું ફુલસિંગ વજરને બોલાવી તેના રૂબરૂ પીઉ, તો કોઈ દીવસે રાજને મોઢે મારી સાંખ પુરે એમ ધારી દાશીને ફુલસિંગ વજરને તેડવા મોકલી. દાશીએ જઈને ફુલસિંગ વજરને કહ્યું કે મારી બાઈ તમને તેડો છે વાસ્તે હાલ ચાલો. પછી ફુલસિંગ વજર દામાવંતી રાણીના મેહેલે આવ્યા, રાણીએ આસન આપ્યું વજર કહે કે રાણીજી તમે મને કેમ તેડો છે ને એવું શું તાકીદત્ત કામ પડ્યું છે તે મને કહો. રાણી કહે કાંઈ મોટું કામ નથી પણ સેહેજ વાત છે, તે તમને કહું છું. રાજ પુત્રની આશાએ બહાર ગયા હતા. ત્યાંથી બાર વરસે આવ્યા ત્યારે કેરીઓ લાવ્યા હતા, તેના ગોટલા છોતરાં મારા હાથમાં આવ્યાં છે, તેની રાખ કરી પીવાનો મેં વિચાર કર્યો છે કંદાય કોઈ મોટા પુરૂષે તે કેરીઓ પુત્ર થવા સાર આપી હોય ને કદી મને ગરબ રહે તો મારે માથે કલંક મુકે, શાથી ને હું ગજની અણુમાનીતી છું તે સાંઝે તમને વચમાં રાખવા તેજા છે પ્રધાને કહ્યું કે બાઈ એમાં તે શું છે તમે સુખેથી તે રાખ પીઓ પુત્ર થશે તો તમારી વતી હું જવાબ દધશ. વજરે ધીરજ આપી એટલે દામાવંતી રાણીએ વજરના દૈખતાં ચંદ્ર સૂરજની સ્તુતિ કરવા માંડી.

દુહો-ચંદ્રમા સૂરજ તમને વીનવુંરે, મારી સાચેરી પુરજને સાખરે; માં રાજ મોહોલે નથી આવતારે, મને કુડી ચડાવે આળરે; મં પીતા વીના જોને પુત્ર થયોરે, એવી આપશે મુજને ગાળરે; એં જગશર માહાદેવ તમને વીનવુંરે મારી ભલેરી રાખજો લાજરે, માં પુત્ર પ્રસાવીને આપશે, મારાં સરશે સંધળાં કાજરે, માં ફુલસિંગ વજર તમને વીનવુંરે, મારી સાચેરી પુરજને સાખરે, માં રાજ મોહોલે નથી આવતારે, મને કુડી ચડાવશે આળરે, મં પીતા વીના પુત્ર થયોરે, એવી આપશે મુજને આળરે, એવી.

હે ફુલસિંગ વજર તમારી અને ચંદ્ર સૂરજની સાખે આ કામ કરું છું. જો મારા બાઈમાં હોય ને મહાદેવ મને પૂત્ર આપે, તો મારી લજ્યા તમારા હાથ-

માંછે. એટલું કહી રાણીએ કુલસંગ વજરને વિદાય કીધા, એટલે તે પોતાને ધરે ગયા, હવે રાણીએ વીચાર કર્યો કે રાજ પીવાથી કદાચ મને પુત્ર થશે તો તેને ચઢવા લાયક ઘોડો જોઈશે માટે મારી ઘોડીને અડવી રાજ પાડું તો વછેરો તેના જેવોજ થાય, એવું ધારી અડવી પોતે પીધી અને અડવી ઘોડીને પાછ, તે દીવસથી રાણીને અને ઘોડીને સાથે ગરબ રહ્યા પણ છ માનીતી રાણીએને કેરીઓ ખાધાથી ગરબ રહ્યા અને જ્યાં નવ મહીના પુરા થયા એટલે સાત રાણીએને પુત્ર અવતર્યા, અને અદાર મહીને ઘોડીને પણ મહા જોરાવર વછેરો થયો, માનીતી રાણીએને રાજાએ કેરીઓ આપી, અને રાણી દામાવંતી અણુમાનીતી જાણીને આપી નહીં. એટલે વેરાવંચો કરવાથી મહાદેવ કાપાયમાન થયા, એટલે છ રાણીએને પુત્ર કદરૂપા, લુલા અને લંગડા અવતર્યા. અને હેતે કરીને જોટલા છોતરાંની રાજ પીનારી પેલી અણુમાનીતી દામાવંતીને મહા કાન્તીવાન અને તેજસ્વી પુત્ર પેદા થયો પેલી છ માનીતી રાણીએને પુત્ર આવ્યાની વધામણી રાજા પાસે મળ. તેથી રાજા હરમ્યા પણ અણુમાનીતીને પુત્ર થયો તેની કોઇને ખબર નથી સવારના પહોરમાં દામાવંતી પોતાની દાસીને બોલાવીને કહેછે:-

હુહો—દાસીરે મારી જોને એનડીરે, તુંતો ઝટપટ તઇયાર થાયરે, તું જન્મોતરી કરાવીને પુછીએરે, કાંઇ જોશીને તેડવા જાયરે. કાં

અરે એ દાસી તું ઝટપટ તઇયાર થઇને જ જોશીબાવાને બોલાવી લાવ કે આપણે બાઇની જન્મોતરી કરાવીએ. દાસી જોશીને બોલાવી પોતાની બાઇ પાસે આવી, રાણીએ કહ્યું કે મહારાજ કુંવર આજ રાત્રે અવતર્યાછે, માટે કયા નક્ષત્રમાં તેમનો જન્મછે અને શું નામ પાડવું તે મને કહો. જોશીબાવાએ જન્મશર તઇયાર કરી ચંદ્ર ઉપરથી નામ કાઢીને કહ્યું કે:-

હુહો—સારે નખેર કુંવર આવીયોરે, એતો રાખે પિતાનો હામરે, એતો ધરણી ધ્રુજ એના તેજથીને, એતું મતીઓમાર આવે નામરે, એ જોરે મતેરે સકુને જીતશેરે, એતો ઝાઝેરી સખશે હામરે, એતો જગશર માહાદેવ એની સાહાયમાંરે, એતું ગજરો માર પાડો નામરે. એતું

બાઈ તો એવા શુભ અને તાપકારી નક્ષત્રમાં જન્મ્યાછે કે તેઓ મહા પ-

રાકમી જોરાવર અને કાન્તીવાન થશે. પોતાની બુદ્ધિથી કામ કરશે, આમની સાથે બાથ ભીડવાને હીમત ચલાવશે, એના તેજથી આખી દુનીયા અંતઃજ્વલિત થશે અને વશ થશે, પિતાની ગાદી પોતે ભોગવશે, પણ બાર વરસની ઉંમરમાં કુંવરને વનવાસ જવું પડશે, વનમાંથી આવ્યા પછી કુંવર ગાદીએ બેસશે એવું કહાથી રાણી ધણાં ખુશી થયાં, અને દાસીને કહ્યું કે, જોશીને શેલાં પાઘડી અને હીરા જડીત સોનાનાં કડાં પહેરાવજો, દાસીએ તે પ્રમાણે સરવે આપ્યું. એટલે જોશી માહારાજ રાજ થઈ પોતાને ઘેર ગયા. દામાવંતીના હરખની કંઈ શીમા રહી નહીં. તેણે બ્રાહ્મણ, ભાટ, ભવાયા અને બીજા માગણ લોકને ધન આપી ખુશી કર્યા હવે કુંવર દીવસે ન વધે તેમ રાતે વધે. એ રીતે સાત વરસની ઉંમરના થયા એટલે ભણવા સાર મુખ્યા ભણીગણી મહા વિદ્વાન થયા અને જમ જમ મોટી ઉંમરના થતા ગયા તેમ તેમ પોતાની હુંશીઆરી અતુરાઈ અને અંગની ખુબી બાહાર નીકળવા માંડી. એક દીવસ જામ રાત્રીએ પોતાની માનીતી રાણીઓના કુંવરને દરબારમાં બોલાવ્યા. અને તેમની ગાદી પોતાની પાસે નંખાવી તે ઉપર બેસાડ્યા. કુંવરે જોઈ તમામ સભા લાજવા લાગી અને માંહોમાંહે રાકિ હસવા લાગ્યા. એટલે કુલસંગ વજીર વિચાર કરેછે કે, આ વખતે જો દામાવંતીનો કુંવર ગજરામાર હોય તો બધી સભા જાંખી પડી જાય, પણ તે રાજના કહ્યા વગર તેડી કેમ લવાય, રાજ ગુસ્સે થાય તે શીવાય બીજીતો કાંઈ હરકત નથી. ખેર! રાજ ગુસ્સે થશે તો થા, પણ આ વખતે તે કુંવરને તેડી લાવું એમ ધારી વજીર દામાવંતીના મોહોલે આવ્યો, અને રાણીને કહ્યું કે આ તમારી પાસે એક ચીજ માગી લેવા આવ્યો છું. રાણી કહે ભાઈ અણમાનીતી પાસે એવી શી ચીજ માગવાની છે કે તમે એકાએક મારા મોહોલે પધાર્યા? મારા મોહોલ કરતાં તો તમારા રાજને ત્યાં જો જોઈએ તે હશે. મારી પાસે માગશો તે આપી શકાય તેવી હશે તો હું જરૂર હાજર કરીશ, માટે કહો તમારે શી ચીજનો અપ પડ્યો છે, વજીર કહે બાઈ ચીજ તો કાંઈ જોઈતી નથી, પણ તમારો કુંવર રાજ પાસે મારી સાથે મોકલો, એટલી મારી અરજ છે. રાણી કહે માનીતી રાણીઓના છ કુંવર છતાં મારા કુંવર વગર રાજને શું કામ અટકી પડ્યું છે. પ્રધાને કહ્યું રાજને તો કામ નથી પણ સેદેજ હું તેડવા આવ્યો છું કે

ત્યાં રાજના કુંવર આવીને બેઠા છે તેમને જોઈને તમામ સભા લાજ મરે છે, માટે હું તેડવા આવ્યો છું. દામાવંતી કહે કે બાઈ રાજને મારે અંટસ છે તે તમે જાણો છો. માટે મારા કુંવરને કાંઈ કરે ત્યારે મારો શો ઉપાય ? વજરે કહ્યું કે જ્યાં સુધી મારા જીવમાં જીવ છે; ત્યાં સુધી ગજરામારણી વાળ વાંકો થવા દેનાર નથી. રાણી કહે ત્યારે તમારી સાથે મોકલું છું, પણ જો મારા કુંવરને કાંઈ થશે તો હું આપઘાત કરીને મરીશ, તેની હત્યા તમને લાગશે, માટે કુંવરને બચાવવાની હિમત હોયતો લઈ જાવો, વજરે કહ્યું કે તમારે કુંવરની કશી શીકર કરવી નહી, કુંવર મારા જીવ સાથે છે. પછી દામાવંતીએ કુંવરને કહ્યું કે બાઈ આપણા વજર તેડવા આવ્યા છે, તેમની સાથે દરબારમાં જવા સાડ સાડા રાજુ-ગાર પેહેરો, અને ત્યાં જઈ એવી હુશીઆરી બતાવજો કે જેથી મારી કુંવરને એમ ન લાગે. તે સાંભળી ગજરામારણીએ બહુ અમુલ્ય વસ્ત્ર અને હીરામોતીનાં ધરેણાં પેહેરી કમ્મરમાં કઠાર અને તલવાર લટકાવી દીધાં છે, તેના શરીરની અંદર ખુશબો મશમશી રહી છે. એવી રીતના ઠાઠાકથી માતાને પગે લાગી વજરની સાથે દરબારમાં જાય છે. માર્ગમાં વજરને પુછ્યું કે રસ્તો એકર છે કે બીજો કાંઈ આડોઅવળો છે ? કુંવર કહે હું રાજને નમવાનો નથી, માટે જો સામે આવું તો મારે નમવું પડે આ વાત સાંભળી પ્રધાન ગભરાયો કે આ મારી સાથે આવું બોલે છે તો રાજને શું કહેશે ? પણ ખેર જે થયું તે થયું. એવું ધારી રાજની બેઠક પાછળ બારી હતી તે ઉઘડાવી પ્રધાન અંદર ગયા. પછી માર વિચાર કરે છે કે જો પહેલું માથું ધાલીશું તો નમ્યા કહેવાઈશું તે કારણથી પહેલા પગ ધાલી અંદર જવું. એ રીતે ગજરામારણી દરબારમાં આવી રાજની બેઠે ઉભો રહ્યો કુલસંગ વજર પણ રાજની પાસે બેઠા કુંવરને જોતાંજ સભા ઝાંખી થઈ ગઈ. અંધારી રાતે તારામંડળમાં ચંદ્ર પ્રકાશી રહે તે પ્રમણે કુંવરનું તેજ જોતાંજ પ્રધાન પુછે છે કે આ કુંવર કોનો છે, ત્યારે પ્રધાને કહ્યું કે મહારાજ આ છ કુંવર જેના છે તેનો એ પણ છે. રાજ કહે મારે છ રાણીઓના છ કુંવર છે અને વળી આ કુંવર કોનો છે પ્રધાને કહ્યું કે એ આપની અણમાનીતી રાણીનો છે. રાજ કહે હું તેના મેહેલમાં જતો નથી તો કુંવર પેંદા કેમ થયો ? પ્રધાને કહ્યું કે મહાદેવની આપેલી સાત કેરીઓ તમે છ માનીતી રાણીઓને આપી તે-

ઓએ ખાધને જોટલાં છોતરાં નાખી દીધાં તે અણુમાનીતીના હાથમાં આવ્યાં ને ખાધાથી આ કુંવર પેદા થયો. રાજા કહે મારો કુંવર હોય તો સામે આવી સલામ કરે, ગજરો માર કહે હું સાત જણુ શીવાય ખીજા કોઇને સલામ કરતો નથી. રાજા કહે મારાથી ચઢીઆતા ખીજા કીયા છે.

દુહા—પેહેલી સલામ મારી માતનેરે, જેણે નવમાસ રાખ્યો પેટરે, જેણે દેહી કછીને ઉછરીઓરે, મારી ધણીએક કીધી વેઠરે, મારીં ખીજરે સલામ જગ-શર માહાદેવનેરે, જેણે પેટમાં ગરબજ દીધરે, જેણે જરરામીથી મુને જાળવીરે, મારી ધણીએક રક્ષા કીધરે, મારીં ત્રીજ સલામ સારા પ્રેમુનેરે જેણે ઓખ્યો બહાર અવતારે. જેણે જીવતાંલગી જસ આપશેરે, એતો મુવે ઉતારે ભવ પારે. એ. ચોથીરે સલામ મારા રેવંતનેરે, એતો રણમાં રમાડી લાવે ઘેરે એતોં ગામ ઠેકી પડે પરગામમાંરે એની કોઈ ન જાણે પેરેરે એં પાંચમી સલામ મારા ખાંડનેરે, એતો રણમાં કરે મીઠા ધાવરે; એં દુસ્મન દુર રહે દેખીનેરે, એતો માંડ પુરતું તારે નાવરે, એતોં છઠી સલામ મારી દાલનેરે, એતો રણમાં હૈયા ફેરી ઓથરે; એતોં દુસ્મન જોઇ ઝડપ ઉઠતારે, મારી પડતાં બચાવે લોથરે. મારીં સાતમી સલામ ધરતી માતનેરે, એતો મુવા જીવતાનો વિશરામરે, એતો. પ્રાણી માત્ર સહુ પેટ ભરેરે, કંઈ જીવતાનું જીવન કામરે કાંઈ.

કુંવરનાં આવાં વચન સાંભળી રાજાને બહુ ક્રોધ ચઢ્યો અને તેનું મસ્તક છેદી નાંખવા હુકમ કીધો એટલે વજરે કહ્યું કે મહારાજા હું રાણી પાસેથી માગી લાવ્યોહું તેવો પાછો પહોંચાડવાને કરાર છે, માટે ત્યાં પહોંચ્યાજ્યા પછી ગમે તેમ કરજો, એમ કહી કુંવરને દરબારમાંથી લઈ નીકળ્યા, રસ્તામાં આવતાં એક એશી વર્ષની ડોશી આવતી દીડી એટલે કુંવર પ્રધાનને કહેછે કે આ ડોશીને અહીં બોલાવો એને એશી વર્ષ થયાં છે માટે સો-સવાસો વરસની વાત જાણતી હશે પ્રધાને વિચાર્યું કે કુંવર મહા ચતુર છે, માટે રાજાની પાછળ અતે આ કુંવરને ગાદી મળશે, માટે તેની ચાકરી ફાગટ જશે નહીં એવું ધારી ડોશીને કુંવર ખસે બોલાવી કહ્યું કે ડોશીમા તમને કેટલાં વરસ થયાં છે, ડોશી કહે આશરે એશી વરસ થયાં હશે. ત્યારે કુંવરે કહ્યું કે તમને સો-સવાસો વર્ષની વાત યાદ હશે, ડોશીએ કહ્યું અવસ્થા થઇછે, તેથી થોડું યાદ હશે, કુંવરે

પુછ્યું કે આ ગામમાં પ્રથમ રાજ કોનું હતું ડોશી બોલીકે ભાઈ પ્રથમ તે વિરાજ કાકોરનું રાજ હતું, ને આજે તો આ જામરાજ રાજ કરેછે, કુંવરે પુછ્યું વિરાજ કાકોરના કુળમાં હાલ કોઈ જીવે છે કે નહીં ? ડોશી કહે બધાં મરી પરવાર્થી છે પણ એક છોકરો આશરે વરસ સોળેકની ઉમ્મરનો છે ત્યારે કુંવરે કહ્યું કે એ છોકરાને તેડી હલાવે ઠીક, એમ કહી ડોશીને દશ મોહોરો આપી, ડોશી દશ મોહોરો દેખી ખુશી થઈ, અને લાકડીને ટેકે ચાલતી હતી તે ખભે મુકી તાકીદથી પેલા છોકરાને કુંવરે પુછ્યું કે ભાઈ આ શહેરમાં પ્રથમ કોનું રાજ હતું. છોકરે કહ્યું કે ધણાં વર્ષ ઉપર તો મારા ઘરડા રાજ કરતા હતા, પણ તેઓનું જીવ ઘટવાથી હાલ આ રાજ રાજ કરે છે. કુંવરે કહ્યું કે કાંઈ જાગીર તારા કબજામાં છે, છોકરો કહે રોટલા ખાઉ તેટલાં ગામ ખેતર છે, અને ગામને પાદરે હજાર વીધાં ભોંય છે ત્યાં હાલ લોકો ઝાડે ફરે છે, પણ રાજ મારી ફરીયાદ સાંભળતા નથી કુંવરે કહ્યું કે તું એ જમીન મને વેચાતી આપશે ? છોકરો કહે વીધે એક રૂપિયા લઈને આપીશ પછી કુંવરે ખજાર-માંથી રૂપિયા સેલુ મંડિલ સોનાના કડાનો સરપાવ આપી દસ્તાવેજ લખાવી લેઈ કુંવર વજરની સાથે પોતાને ઘેર આવ્યો, રાણી કુંવરને જોઈ બહુ ખુશી થયાં પછી કુંવરે વજરને કહ્યું કે કાલ સવારે વહેલા આવજો પેલી જમીન ઉપર મે-હેલ બાંધવા માટે કોઈ હુશીયાર કડીયા, સુતારને બોલાવી જે સામન જોઈએ તેની યાદ કરાવો, વજર વાડ કહી પોતાને ઘેર ગયા, રાણીએ પુછ્યું કે કઈ જમીન ઉપર મેહેલ બાંધાવો છો, કુંવરે કહ્યું આજે આપણે એક હજાર વીધાં જમીન લીધીછે, તેમાં મેહેલ બાંધાવવાછે ખીજે દહાડે ડુલસંગ વજરે પોતાના ખાનગી માણસને કહ્યું કે એક મહેલ બાંધવા સાડ કોઈ ન જાણે તેમ સામાન મંગાવી તાકીદથી કામ ચલાવજો કાંઈને કહેશો નહીં કે આ મહેલ શલાળુનો છે એવી શીખામણુ દઈને હુશીયાર કડીયા સુતારને મારજીએ કહ્યું કે રાજના મહેલ કરતાં બધો શોભીતો મહેલ કરવો છે માટે તે જમીન સાફ કરાવી ચણવાનું કામ ચાલતું કરો. કુંવરનો હુકમ થતાંજ ડુલસંગ વજરના માણસોએ સામાન મંગાવી જપાટાબંધ કામ ચલાવ્યું ડુલસંગ વજર રાજ ન જાણે તેથી રીતે ગન્ધરામારનો કારભાર કરવા લાગ્યા, થોડા રોજમાં મેહેલ તૈયાર થયો, તે અ-

તિશે શોભીતો અને છટાદાર થયો. દીવાનખાનાં, રંગમહેલ અને જનાનખાનું બહુ શોભી રહ્યું છે હવા ખાવાને વારતે અગાધિયો અને તેની અંદર સૂગંધી આપનારાં ફુલનાં ઝાડ ગોઠવી સુક્યાં હતાં. કચેરીને સારા દિવાનખાનાં ગાલી-આથી મઠી લીધાં હતાં, અને જગે જગે તરેહ તરેહવાર આરસની બેઠકો કરી લીધી હતી, ત્યાં ફુવારા છુટી રહેવાથી સ્વર્ગના જેવી શોભા તે મેહેલની થઈ હતી. ગજરામાર પોતાના સોળતી છોકરાંઓને બેગા કરી એક રાજની માફક ઠાઠદાર કચેરી ભરવા લાગ્યો, અને કમુખાની લોલચે મોટા મોટા માણસોની ઠઠ મારને ત્યાં ભરવા લાગી. ગજરા અરીણુ ખવરાવે અને દૂધસાકર પાય તેથી આખો દિવસ ત્યાંને ત્યાં પડી રહેતા હતા. અને રાજ જામના રાવણામાં આવનારા રજ-પુતો મારના રાવણામાં જતા હતા, એથી જામે પોતાના પ્રધાનને પુછ્યું કે આપણી કચેરીના રાવણામાં માણસો ઓછા આવેછે અને પેલા બંધાણી રજપુતો કેમ જણાતા નથી. પ્રધાને કહ્યું કે મહારાજ તેઓ કંઈ કામમાં રોકાયા હશે, અને કાંઈ મરી ગયા હશે એમ કહી રાજને સમજાવ્યો અને મારના ત્યાંનો મરમ આપ્યો નહી, પણ એક દિવસ પરગામથી બંધાણી ભાટ ગામમાં આવ્યો તેણે એક આદમીને પુછ્યું, કે રાજ રાવણું કરે છે કે નહીં? પેલા આદમીએ તેને ધારીને કહ્યું કે રસ્તામાં એક મોટો મેહેલ આવેછે ત્યાં અણુમાનીતી રાણીના કુંવર છે તેમને ત્યાં હમેશ રાવણું થાય છે તે સાંભળી ભાટ મારના મહેલ તરફ આવ્યો, ભાટને આવ્યો જોઈને ગજરામારએ પોતાના એક માણસ પાસે રેઢીયાકમુખાનું તાંસળું ભરાવ્યું અને બીજાના હાથમાં દૂધ સાકર આપી તેઓ મહેલ નીચે જઈ ઉભા રહ્યા અને બંધાણીને આવતાં વાંત તરતજ કમુખો અને દૂધ સાકર પાઈ, એટલે મારના હુકમ પ્રમાણે ત્રીજા માણસે આવી ભાટને પાંચડી બંધાવી જેથી ભાટ ધણો ખુશી થયો, ને મારજી જામમાં ઉભા રહી જોતા હતા, તેમને સલામ કરી ભાટ ગજરામારના જશ ગતો રાજની કચેરીને રસ્તે થઈ પોતાને મારગે ગયો.

દુહો-ખાંડીએ મેંડીએ લુલે લંગડેરે કાંઈ લજવી મારું બધું ગામરે, કાંઈ બનરે અણુમાનીતીની કુખનેરે, તારૂં નવખંડ રેહેશે નામરે, તારૂં

ગજરામારની કીરતી સાંભળી રાજને બહુ ક્રોધ થયો તેથી તેણે ગજરા-

મારને દેશાવર કાઢવાનો હુકમ કર્યો, અને જો ન જાય તો તેને બાંધીને રાજા પાસે લાવવા કહ્યું. રાજાના દરબારના તમામ માણસો સાંભળી રહ્યા. પણ મારની આગળ કહેવા જવાની કોઇની હીમત ચાલી નહિ, છેવટ બે ચાર સીપાઇઓ તરફ ચાલ્યા, અને તે આ ગજરામારને ત્યાં રાજાનો હુકમ કહેવા સાર ગયા. રસ્તામાં જતાં મીયાં બાઇના મનમાં આવ્યું, કે ગજરામાર બહુ શંકા છે તેથી રાજાની પાછળ મુકરર તેજ ગાદી ઉપર બેસે અને આપણે તેના હાથ નીચે ચાકરી કરવી પડશે, માટે મારને દુઃખ લાગે તેવું બોલવું નહી. એવો વિચાર કરી મારના મેહેલ પાસે આવ્યા, ત્યાંના દેખાવ જોતાંજ સીપાઇઓ ઝાંખા પડી ગયા, તેઓ એક બીજાને આગળ કરવા લાગ્યા. પણ જવાની અને મોઢે બોલવાની કોઇની હીમત ચાલી નહી. છેવટે એક ધરડો ખુંદો ડોસો આગળ થયો અને મારની કચેરીમાં ગયો. જ્યાં બધાણી રજપૂતોની કચેરીની ઠાંભરાઇ છે. વાતો ઝપાટા અરીણના સપાટા અને ઉપર શેરડી સાકરના ઝપાટા ચાલી રહ્યા છે. બીજા તરેહ તરેહના મેવા અને સોપારીઓના ઢગ પડ્યા છે જે જોને પસંદ પડે તે ખાય છે અને મારની વાહવાહ થઈ રહી છે. એ બધાણી વચે ઉંચું ગાદી ઉપર શોભિતું સિંહાસન નાંખીને માર તે ઉપર બેઠા છે અને આજુ બાજુએ મસ્કરો ખુબ મસ્કરી કરી મારને રાજા કરે છે. એટલામાં પેલો ધરડો સીપાઇ આવીને કહે છે કે મહારાજ આપના પીતાએ તમને દેશપાર કરવા સાર હુકમ કર્યો છે, ને તમને રાજા પાસે લઈ જવાને અમને હુકમ થયો છે. મારએ કહ્યું જાઓ તમારા રાજાને કહો હું તમારા રાજામાં વસ્તો નથી માટે તમારો હુકમ માનતો નથી. પણ કરમમાં લખ્યું છે તેથી હું મારી મેજે બાર વરસનો થઈશ ત્યારે વનમાં જઈશ, પણ જો તમારે લડવાનું જોર હોયતો લડવાને તરફાર છું. સીપાઇ સલામ કરી રાજા પાસે આવ્યો, અને કુવરની કહેલી સાંભળી રાજા શીકરમાં પડ્યો અને પ્રધાનને પૂછ્યું કે આ કુવર શું કહે છે પ્રધાન કહે મહારાજ તે ખરું કહે છે, કેમકે તેનો અસલ રજવાડાની જમીન વેચાથી લેઈ ત્યાં મેહેલ બાંધી રહ્યો છે માટે તેના ઉપર તમારી સત્તા નથી વળી મોસાળનું જોર બારે છે. એટલે લડતાં પણ પોહોચી શકાશે નહી. તે સાંભળી રાજા બાના રહ્યા મનમાં વીચાર્યું કે મારો પ્રધાન પણ

તેની તરફ છે તો પછી લડીને શું કરવું. એમ ધારી રાજા છાનો રહ્યો. ગજરામાર મેહેલમાં ચમન કરે છે અને પોતાને પ્રદેશ જવાનો કેટલો વિલાંબ છે તે જન્મોતરી જુવે છે એમ કરતાં કુંવર અગીયાર વરસનો થયો એટલે રાણી દામાવતીના પેટમાં ફાળ પડી કે હવે વરસ દહાડા પછી કુંવર પરદેશ જશે માટે અગાઉથી પરણાવી ફાંદમાં નાંખું તો કાંઈ કરતાં સંસારના હંદમાં પડી ને પરદેશ જવું છોડી દે અથવા જન્યતો જલદી પાછો ઘેર આવે, કુંવારો હશે તેને પાછું ઘેર આવવાનું મન થશે નહીં, એમ ધારી દામાવતીએ બ્રાહ્મણને બોલાવ્યો.

કહેા—બ્રાહ્મણ વીરા તુંને વીનવુંરે; તુંતો જાન્ય જો ગામો ગામરે; તુંતો કુંવર જેવી કન્યા લાવજેરે, મારે એટલું કરજો કામરે; મારે ૩૫ ગુણુ કાંઈ શોભતીરે તેમાં ન હોય ખાંપણુ ખોડરે; તે ૦ તેથી મારે મારા મોહી રહેશે, તેવી મેળવ જુગતે જોડરે; તે ૦ ગુણુ નહિ ભુલું હું તો તારોરે; તને રાખીશ મારી પાસરે; તને ૦ ધન આપું જોઈએ તેટલુંરે, તારી પુરીશ હુંતો આશરે; તારી ૦

જેથી મહારાજ કુંવરને વાસ્તે એક ૩૫ ગુણુનો બંડર કન્યા શોધી લાવે કે જેનાપર મોહીને કુંવર કદી પરદેશ જાય નહીં, એ કામ થવાથી હું તમને ખુશી કરીશ બ્રાહ્મણે કહ્યું કે હાલ તરત મને સો રૂપીઆ વાટ ખરચ માટે આપો, રાણી સો રૂપીઆ આપ્યા તે લઈને બ્રાહ્મણ રસ્તે પડ્યો હવે કમળાવતી નગરીમાં ગુલાબસંગ રાજાને ઘેર એક કુંવરી ગજરામારને લાયક છે અને તે કુંવરીને કાને ગજરામારની વાત આવેલી છે તેથી ગજરામાર સીવાય ખીજ સાથે નહીં પરણવાનો નિશ્ચય કર્યો છે, અને તે ગજરામારની ઝંખના કરતી ઝૂંખે બેઠીજો. હવે પેલો બ્રાહ્મણ બટકતો બટકતો તે નગરીમાં ગયો, અને રાજાના મેહેલ નીચે ઘડને જાય છે ત્યાં કુંવરી સામું જોઈ ઉભો રહ્યો. પેલી કુંવરીની નજર બ્રાહ્મણ ઉપર ગઈ, એટલે તેના મનમાં આ મુસાફરને મારી સાથે કાંઈ કામ હોય એમ જણાય છે, તેથી તેને ઇસારત કરી પોતાના મેહેલ પાસે બોલાવ્યો, અને કહ્યું કે મહારાજ તમે અમારા નગરમાં શા માટે આવ્યા છો તે ખરેખર ન કહો તો તમારે માથે આ હત્યાનું પાપ છે.

કહેા—સાચું કહેતાં રાણી સત ચડેરે, તમને મોહરૂપી વાગશે બાણુરે; તમને ૦ ગદમાંડવથી હુંતો આવીયોરે; કાંઈ કન્યા જોવાને કાજરે, કાંઈ કાંઈ એવો

જનેતાએ જનમીયોરે, કોઇએ નથી સાંભળ્યો કાનરે; કોઈ નામ સાંભળતાં નારી દળેરે, તેને મોહનાં બાણુરે તેને.

બ્રાહ્મણે કહ્યું કે હું માંડવગઢના જામરાજાના કુંવરને માટે કન્યા શોધવા બહી આવ્યો છું કુંવરનું નામ દઉંતો તેના ગુણ અને રૂપનું મોહબાણ વાગીને તમે મુરછાગત થશો. એવો પુરૂષ કોઇએ કાને સાંભળ્યો નહીં હોય, તે સાંભ-તાંજ કુંવરીને પોતાના હૃદયોંતો દાર ગજરામાર યાદ આવ્યો. તે બ્રાહ્મણ જેની તારીફ કરે છે તે પોતાને પ્યારો ગજરામાર હશે એમ ધારી તેનું નામ જણાવા સારૂ બ્રાહ્મણને ફરી કહ્યું કે-

કહે.—કેઇ જનેતાએ કુંવર જનમીયોરે, એવો કયા રાજાનો કુંમારરે, એવો. સાચું બોલ વીરા સતવંતારે, તને આપું એકાવર દારરે; તને વચન સુણીને વિહવળ થઇરે, માઈ મનદું તો ન રહે ધીરરે. માઈ વરમાળા ધાલુ હુંતો હેતશુંરે ફરી થાપું નણુંદ કરો વીરરે, ફરી મહારાજ તમારે મોઢે વખાણ સાંભળીને મને ધીરજ રહેતી. નથી. હું તેને વરમાળા આપી મારે માનીતો ફરી લેવા આવુર થઈ રહી છું માટે જેનાં વખાણ કર્યાં તેનું નામ કહો તે વારે બ્રાહ્મણ કહેછે, માંડવગઢના જામરાજાની અણુમાનીતીનો કુંવર ગજરામારની સગાઈ કરવા સારૂ હું આવ્યોછું, જેણે તપ બહુ કર્યાં હશે અને જેનાં બ્રાહ્મણો ઉદય હશે તેજ ગજરામાર પામશે. કુંવરીએ પોતાના મનનાં ધારી રાખેલા ગજરામારની ખબર સાંભળી બહુ દરખ થયો. અને પેલા પેવીશાળીયા બ્રાહ્મણને પોતાના પિતા પાસે મોકલ્યો, બ્રાહ્મણે દરબારમાં જઈ વિચારની વાત કહી એટલે રાજા રાણીઓને પુછવા જનાનખાનામાં ગયા, અને કુંવરીને પણ ત્યાં બોલાવી પુછી બેઠું. કુંવરીએ કહ્યું પીતાજી વર જોઇને વિવાહ કરવે રાજા કહે બેઠા વરતો સારો છે, પણ અણુમાનીતીનો કુંવર છે એટલે રાજાના મનથી ઉતરેલો છે, પણ તેના મામા ઘણા જખરાછે. રાણીઓએ વિવાહ કરવા હા કહી. એટલે રાજાએ દરબારમાં આવી પોતાની કુંવરી ચંપાદેતો વિવાહ ગજરામાર સાથે કર્યો. બ્રાહ્મણ વધાઈ લઇને દામાવંતી રાણી પાસે આવ્યો, અને સમજાવી વાત કહી. તે સાંભળીને રાણી ખુશી થયાં અને બ્રાહ્મણને બહુ ધન આપી ખુશી કર્યો. હવે જામ રાજા બહુ શીકરમાં રહેછે. એક દહારો કોષ આવ્યાથી પોતાની દાસીને

કહ્યું કે તું સવારના પંહારમાં કાળો પોશાક અને કાળો ઘોડો ગજરામારના મહેલ આગળ મુકાને આવતી રહેજે જ તે ટેકવાળો હશે તો એક ઘડી ગામમાં ઉભો નથી રહે. ત્રણીએ રાજના હુકમ પ્રમાણે કયું. સવારના પંહારમાં સુતા ઉઠીને માથે ઝરખે આવ્યો તેવોજ પંક્તો ચઢવાનો ઘોડો અને પોશાક તેની નજરે પડ્યાં તે જોઈને વિચાર્યું કે રાજનું જોર ન ચાલ્યું ત્યારે આજ મને ગરીબાઈથી દેશવટો ટીધો માટે જે હું ન જાઉં તો મારી જનેતાની કુખને એમ લાગે. માટે મારા આપનો હુકમ માની પરદેશ નીકળવું જોઈએ. એમ ધારી પોતે દાલણપાણી કરી જન્મેતરીમાં જુવેછે તો તેજ દીવસે વનવાસ જવાનું ટાંકણું આવી રહ્યુંછે તેથી તરત પોતાના રેવંતને તૈયાર કરી કાળાં વસ્ત્ર પહેરી પોતાની મા પાસે રજા લેવા આવ્યો, કુવરને આવતો જોઈ રાણીના પેટમાં દ્રાગ પડી અને આંખમાં આંસુ લાવી કુવરને કહ્યું કે,-

દુહો—કોનાં કાંઈનાં કોનાં કોણીઆંરે કુવર કોનો કયો બંજવાડે, કું કાળે ધોડેને કાળે લુગડેરે, જોઈ લાજ મરે રજવાડે, જોઈ બાધ તે કોનું બગાડ્યું છે કે તેણે તને માનભંગ કર્યો તે મને કહો મારા ભાઈ ધણા જખરા છે તેઓને લાંછન લાગશે, ને સાલાસુલાની એનના છોકરાની વાંસે કાઢ અડનાર નથી એમ ગણાશે વાસ્તે જોણે તને દુભાવ્યો હોય તેનું નામ દે એટલે હું તેનું જડ-મુજ કઢાવી નાખીશ કુવરે વિચાર્યું કે જે હું રાજનું નામ દહશ તો મારા મામા પાસે રાજને હેરાન કરાવશે. માટે મારા કરમનો વાંક કાઢું જોઈ કાઢને દુઃખ ન થાય એમ ધારી કુવરે કહ્યું કે, મેં કાઢનો બગાડ કર્યો નથી, પણ મારા કરમે મને આ ઘોડી ને પોશાક મળ્યોછે. મારી જન્મેતરીમાં જાએ વરસ પરદેશ જવાનું લખ્યુંછે. માતાજી વિધાતાના લેખ મીથ્યા થવાના નથી, માટે જલદી મને રજા આપો. કુવરનાં વચન સાંભળી રાણીની આંખમાં ચોધારે આંસુ ચાલ્યાં જાયછે અને કાયા કંપી રહેછે. **દુહો**—તમે આશ્યા માર આકરીરે, અમને કેમો દોછો આધારરે; અમને દુઃખની વાતો કોને કીજીએરે, મારી કાણુજ કરશે સહાયરે; મારી રાણી કહેકે કુવર તમે મને કોને આધારે મુકીને પરદેશ જાઓ. **દુહો**—તમને સોંપી સમરથ સાસરીરે, તમને સોંપી મહાપરીવાની વાટરે, તમને અહીંયાં રહો તમે મુખથીરે, પીયર ગયે મટે ઉઘાટરે, પીયર માતા

અહીંયાં સરવે વાતે સુખછે, અને પીયરમાં મારા મામા સમરથછે, માટે તમને દુઃખ પડે તેમ નથી. દુહો—સાસરીયામાં મારૂં મારે રણભૂમિ, મારા પિયરમાં ભોગવંદ લાંઠરે, મારાં રતન સમો કુંવર જન્યછેરે, મારા જીવતરમાં જીડી વાટરે મારાં ભાઈ તને ખખર છે કે તારા પીતાનું હેત મારા ઉપર કેટલુછે કે તે સુખે હું તારૂં દુઃખ વિસારીને આંહી રહું, વાર તને તો જવા નહીં દેઉં એમ કહી રાણી રવેછે કુંવરે જવાની હઠ કરી એટલે રાણીએ વિચાર્યું કે હવે તે રાખ્યો રહેવાનો નથી, પણ જે આજની રાત રાખીને રાતની રાતમાં મારા ભાઈને તેડાવું તે કુંવરને કન્યા પરણાવું તો કદાચ મોહમાં લપટાઈને રહે એવું ધારી મારને કહ્યું કે—

દુહો—આજનો વાસો રાજ મોહોલમાર, તમને વહણામાં દ્રષ્ટું શીખરે. તમનારે કહુ જે તમે નીસરેરે કંઈ ધોળા પીઠ હુતો પીખરે; કાંઈ તારે જવું હોયતો જ જે હું ખુશીથી જવા દ્રષ્ટ મારૂં કહેવું નહીં માને તો હું જેર ખાઈને મરીશ. એ રીતે માતાનો આશ્રય જોઈ પોતે એક દિવસ રહેવાની હા કહી સાંજ પડતાં રાણીએ કુંવરને પરણાવવાની તરખઁ કરવા માંડી. રાણીએ વીચાર કર્યો કે રાતની રાતમાં કામ લેવું છે. તેથી માણસના પગથી કે ધોડાથી તો નહીં જ બની શકે, માટે હજાર ગાઉ ચાલી શકે તેવી સાંઠ હશે તો જ કામ થશે એમ ધારી રાણી રખારીવાડામાં આવીને રૂડીઆ રખારીને બોલાવે છે.

દુહો—રૂડીઆ રખારી વીરા વીનવુરે હુતો તુજથી નાનેરી લાય બેહેનરે; હું કામ પડયું વીરા એટલુંરે માટે આવીશું મજમ રેનરે. માટે કટપટ તુંતો જંગજેરે, કાંઈ લાવી મારાપર મેહરેરે કાં મોહોના માગ્યા મૂલ આપીએરે, તું જન્ય અમનગર મેહરેરે તું કુંવર વિદેશ મારો જન્યછેરે, કાંઈ જોબનખાળે વેશરે કાં સાલ સુલાને જઈને એમ કહેજેરે તારો બાણેજ જન્ય પરદેશરે, તારો રૂડીઆ રખારી સવામણુ દુલની શેજમાં ખર ઉધમાં સુતો છે ને એની સ્ત્રી પગ દાખે છે એવામાં રાણીના અગાજ રખારણુને કાને પડ્યે તેથી રાણીને કહ્યું.

દુહો—ઠાઠાડી રાતેયે તુતો ઠળવજેરે, કાંઈ સોર તારો બંધ રાખરે; કાંઈ રખારી ગયા છે એમને સાસરેરે, એમની ઠાભેરી દુખે છે આંખરે એમનીં મારા રખામી તો ધેર નથી; સાસરે ગયા છે ને તેમની આંખો દુખવા આવી છે ને સાંભળી રાણીએ વિચાર્યું કે સાસ ગયા હોય તો આંખો દુખે છે એવી

ખપર એહી શી પડે માટે તે જુદું બોલે છે અને મુકરર રખારી ઘરમાં છે પણ ઉંઘમાંથી ઉઠાડવો પડે, પણ જો એને કાંઈક લાલચે આપું તો તે જરૂર ઉઠાડશે એમ ધારી તેને રાણીએ કહ્યું કે. **દુહો**—રખારીને આપું મા-થા મોળીયુરે, તને આપુ નવસર હારે; તને ૦ ઝડપડ જગાડ તુતો તેહનેરે, કાંઈ કામ પડયુ દરખારે કાંઈ ૦ હે આમ તુ એને જલદી જગાડ દરખારમાં કામ પડયું છે, તેથી આટલી રાતે આવીયું દરખારનું નામ સાંભળી રખારજો પોતાના ધણીને જગાડ્યો અને કહ્યું કે આટલી રાતે સરકારનું તેડું કેમ આવ્યું છે એમ કહી રખારી બેઠો થયો, એટલે રાજની રાણી દામાવંતીને દીઠી રખારીએ કહ્યું કે આટલી રાતે તમે એકલાં મારે ઘેર કેમ પગલાં કર્યો ? રાણી કહે બાપ તાર કામ પડયુ છે. ગજરા માર દેશપટે જાય છે માટે તુ અમનગર જઈ મારા બાપને રાતની રાતમાં તેડવા સાડ જોરાવર સાંઢ હોય તે લેઈને જા. તે સાંભ-ળી રખારીએ કહ્યું કે—

દુહો—ત્રણસેને સાઠ સાંઢણીરે, તેમાં ગંગાજમનાની જોડેરે તેમાં મનવેગે ચાલતીરે, તેમાં ન મળે ખાંપણુ કે જોડેરે; તેમાં ૦ અખંડ જોતો ધીની જળ-હજેરે તેને ધુપ અગર બહુ થાયરે તેમાં ૦ ચારે ચરે નાગર વેલનોરે; તેતો પલકે જોજન જાયરે; તેતો ૦ ધારી ખેપે હુંતો પરવરે તમે મનમાં રાખજો ધીરે તમે ૦ અમનગર પોયું પલકમાંરે તેડી લાવું તમારો વીરે, તેડી મારા ઘેર ત્રણસેને સાઠ સાંઢો છે તેના મેં આગળ ધુપ દીપ અને અખંડ જોતો જળે છે તમ ફીકર કરવી નહી. હમણાં તેડીને પાછો આવુંયું એવું સાંભળીને રાણી ખુશી થયાં અને કહ્યું કે—**દુહો**—રસતે જોજેરે જોધ જાળવીરે, ભુંડા અધારી રાતનું કામરે, ભુંડા ૦ વાલેરી હતો વીરા પાધરાંરે, તેતો ધાણી જવાની હામરે, તેતો ૦ ગુણ નહી ભુલુ હુંતો તાહારેરે કાંઈ ગુણ ઓર્શીગણુ થાઉરે, કાંઈ કડાં કંઠીને સેલાં પાધરીરે સવા લાખ સેનૈયા દેઉરે, સવા ૦ બાઈ અધારી રાતે જોઈને જોજો તમારો ગુણ નહી ભુલું સવા લાખ સોનાની મોહોરો આપીશ. એમ કહી રાણી પોતાના મે-હેલમાં આવ્યાં. અને રખારી શણગાર સમજીને પોતે સાંઢપર સ્વાર થયો, પછી જેમ જોઈણમાંથી જોજો છુટે છે. તેમ સાંઢ ચાલવા માંડયું જતાં જતાં અમન ગર પાસે આવ્યું એટલામાં સમસમાટ કરતી રાત આવી જાય તે, તેને રખારીએ

પુછ્યું કે માસી ક્યાં જવ્યો છો ? ત્યારે રાત કહે હુતો વહાણું વાવા જવિધું
હિંમે વિચાર્યું કે જો રાતને કયજે કંઈ તો વહાણું વાવાની દીકર મટી જાય
એવું ધારી ચાખકો જોય નાંખી દીધો, અને રાતને કહ્યું કે માસી મારો ચાખકો
આપો, રાત કહે મને તો વાર થાય છે તેથી તું તારી મેજે લે. રખારીએ કહ્યું
સાંદને જેસાડીએ ત્યારે મારાથી નીચે ઉતરાશે, અને તમે તો ઉંચો લાથ કરી
આપી શકશો, પછી રાત ચાખકો લેઈ ઉંચો લાથ કરી આપે છે એટલે હિંમે
રાતનું કાંઈ જાણી સાંદ ઉપર એચી લીધી અને પોતાની સાંદ તજે ધારી ઉપર
ચડી બેઠો. વહાણું વાવાની દીકર મટી ગઈ. આ રહિયો અમનગર આવી પ-
હોંચ્યો અને દરવાજા બંધ દીધા એટલે દરવાજાને કહ્યું કે.

હુહો—દરવાજા વિરા તને વિનવુંરે, મારેજનું છે રાજની પાસરે, મારે ૦ ૪૨
પર મને શેહેરમાં ઘાલનેરે, પછી દરવાજા તારો વાસરે, પછી ૦ દરવાજા ઉ-
ં મારે રાજનું કામ છે.

હુહો—બંધ દરવાજા નવ ઉઘડેરે, કાંઈ કુચીઓ પડી દરબારરે; કાંઈ ૦ રાજ
રહો શેહેર બારણેરે, સુતા હી આવો ગવારરે; સુતા ૦

દરવાજાને કહ્યું કે વહાણું વાતાં આવશે તો દરવાજા ઉઘડશે, હમણાં ઉઘા-
ડ્યા હુકમ નથી, અને કુચીઓ દરબારમાં જાયછે. રખારી વિચાર કરે છે કે
આપણે તો રાતની રાતમાં જનું છે માટે આપણું કામ શી રીતે પાર પડશે
એમ ધારી દરવાજાને કહ્યું કે,

હુહો—લણી લણી લાણું તાહરા પાવલેરે જઈ દરબારને જગાડરે, જઈ ૦ વેલો
લાવ તુતો કુચીઓરે, કાંઈ દરવાજા ઉઘાડરે; કાંઈ ૦ ભાઈ દરવાજા હું પગે લા-
ચુંહું તું દરવાજાને જઈ જગાડ અને કુચીઓ લાવી દરવાજા ઉઘાડ દરવાજા
કહ્યું કે કહી રાજ ગામ બહાર રહ્યા હોય તો પચ્ચ રાતે દરવાજા નહી ઉઘડે,
આવો જવાબ સાંભળી રખારી શીકરમાં પડ્યો અને સાંદ ઉપર નીસાસો મુકી
સાંદને કહ્યું કે—

હુહો—૪૮રે જોજરી સાંદ પાપનીરે, મેંતો તારોકયો વિશવાસરે; મેંતો ૦
મેંપ કરી સૌ આલી ગઈરે. દામ મળવાની નથી આશરે; દામ ૦

હું બુઝી તારો વિશવાસ કરવામાં હું નીરાશ થયો, હવે રાતની રાતમાં જવા

શે નહીં જો કાઠ એકલો હોતો તો તેને દેકાવત, પણ પાછળ મોટી ખાઈ છે, મારો લાગ શવે તેવું નથી, એમ કહી રોવા માંડ્યું રૂડીઆને શોકાતુર બાઈને સાંઠને વાગ્યા થઈ, અને તે બોલી હે રૂડીયા એક ખેતરવા પાછી લઈ જઈને તું મને દેકાવ એના કાંગરા અને ખાઈ સુધા કદીને હું શેહેરમાં જઈશ રૂડીઆને સી-મત આવી અને સાંઠ દેકાવી તે સાલાસુલાની પોળે જઈ ઉભી રહી રૂડીઆએ પોળીઆને કહ્યું કે:—

હુહો!—પોળીઆ મારા તુંતો ગંધવારે, કાંઈ સાલાસુલાને જગાડરે; કાંઈ કામ મારેછે રાણીઓપરીતુરે, તુંતો ઝટપટ પોળ ઉઘાડરે, તુંતો પોળ ઉઘાડ અને શાલાસુલાને જગાડી કાંઠે.

હુહો!—સાલાસુલા તમને વીનવુંરે, કાંઈ લળી લળી લાગુ પાયરે કાંઈ મ-દમાંડવથી હું આવીઓરે, મને વાર લણેરી થાયરે. મું માટે વેલેરા તમે ઉઠ-તોરે, કાંઈ કિપર થાઓ તરેશવ કાંઈ દામાવતીના દીકરાને એના તાને આપ્યો પરદેશરે, એનાં માટે રાણીએ મને મોકલ્યોરે, કહેજો બાણેજ જમ વિદેશરે. કું અત્યારે આવીને તમે રોકજો કુંવર લગ્નએછે બાળેવેશરે કું રૂડીઆનો જવાબ સાંભળતાં સાલાસુલા જમી ઉઠ્યા, તે નીચે આવીને રૂડીઆને પૂછ્યું કે બાઈ શું છે? રૂડીએ કહ્યું કે ગજરામારે એનાખાપે દેશવટો દીધો છે, માટે તે સવારમાં જવાનોછે તેથી તમને તેડવા આવ્યો છું એવું સાંભળી સા-લાસુલા ધણી દીલગીર થયો અને તૈયાર થઈ સાંઠ ઉપર બેસી રૂડીએ સાંઠ દેકાવી પવન વેગે મુકીને માંડવમદ આવીને જ્યાં દામાવંતી રાણી બાઈને જોઈ રાજ થઈ અને રજારીને ધન આપી બાઈને રાણીએ કહ્યું કે બાઈ આતો સ-વારમાં જવાનો ને આનો વીવાહ કમળાવતી તગરીના રાજની કુંવરી સાથે કર્યો છે, ત્યાં રાતની રાતમાં લેઈ જઈને પરણાવી આવે તો તે કાક દીવસ પાછો ઘેર આવશે, રાણીના બાઈએ રજારીને કહ્યું કે બાઈ આટલું કામ કર-વાની હીમત ધાલો તો કીક, રજારીએ કહ્યું કે મારા જીવમાં જીવ છે ત્યાં સુધી તમારો તાણેદારછું, પછી મામાએ મારને જગાડ્યો અને કહ્યું કે બાઈ મારે તો સવારમાં પરદેશ જવું છે મામાએ કહ્યું આપણે ઘેર બધાને મળીને જજો એવું સમજાવી સાંઠ ઉપર બેસાડી સાંઠને ઉઘાડી તે કમળાવતી તગરીમાં આવી

પહોંચી મામાએ રાજાને પાસે જઈને કહ્યું કે અમારા બાણજીને એના આપ દેશવટો દીધો છે માટે તમારી કુંવરી પરણાવી દો, કેમકે તે હાલ પરદેશ જવાના છે, એવું સાંભળીને રાજા દીલગીર થયા, અને વીચાર કર્યો કે કોઈ ગરીબ મરખો હોય તો પરણાવવાની ના કહીએ, પણ આતો સાલાસુલા નેજમ બહુ જળરા છે એટલે તેમને ના કેમ કહેવાય ? પછી પોતે રાણી પાસે જઈને કહ્યું કે ગજરામારના આપે એને દેશવટો દીધો છે માટે પરણવા સાર આવ્યો છે. રાણી કહે કે એવી રીતે કન્યા કેમ દેવાય ? રાજા કહે એ આપણાથી ના ના કહેવાય કુંવરીને પુછીએ તે શું કહે છે.

દુહો—ગ્ગન આવી મટમાનવથીરે, કાંઈ પરણવાને હાલરે; કાંઈ પીતા એ નાએ આપો દેશવટોરે. એતો પરદેશ જનશે કાલરે; એં રાજકુંવર પરણી તુ-જનેરે, તેતો હવડાં જશે વનવાસરે, તેતો લખ્યું હશે ત્યારે આવશેરે તમે મુઠા પરણવાની આશરે; તમેં રાજકુંવર પરણી જાણતી, મેહલે બેઠી આવીશ પાનરે જેં તેનો રહેશે તને ઓરતોરે, કાંઈ માર કહ્યું તુંતો માનયે. કાંઈ

રાજાએ કુંવરીએ કહ્યું કે મારનેતો તેના પીતાએ દેશવટો દીધો છે તેથી કાલે વનવાસ જવાનો છે અને હાલ તે પરણવા આવ્યો છે તે તું જાણીશ કે રાજકુંવરને પરણીને સુખ ભોગવીશ પણ તે વાતનો ઓરતો રહી જશે માટે પરણવાની આશા છોડી દે. તે વારે ચંપાદેએ કહ્યું.

દુહો—કરમે લખ્યું હશે માહરેરે, તે તો મીથ્યા નહી થાય મારા આપરે; તેં રડો લુહોરે કાંઈ મેં વયોરે, મને બીજો કહેતાં બેસે પાપરે, મં માટે હે પીતાજી મારા કરમમાં જે લખ્યું હશે તે થશે, જેવો તેવો મેં એક વખત કબુલ કર્યો તેજ ખરો, હવે બીજો કહેતાં મને પાપ લાગે. આ સાંભળતાં રાજાએ લગ્નનો સામાન મંગાવ્યો અને કન્યાદાન દીધું. જ્યાં ગજરામારે ચોરીમાં ફેરા ફેરે છે અને ત્રણ મંમળ વરતાઈ રહ્યા એટલે મારને યાદ આવ્યું કે આ મં-ચાતમાં પડીશ તો પીતાનું વચન જશે તેથી તરવાર ખેંચી વરમાળા કપી નાંખી તે નાઠો. એના મામાએ વાંચો પણ માન્યું નહી એટલે ચોથું મંમળ ખાંડથી વરત્યું. કન્યાને પીયર મૂકીને માર સાંઢ ઉપર બેસી ચાલી નીકળ્યો જતા જતા રસ્તામાં બવડા રમતા હતા તેની ભૂગણો વાગી એટલે ગામમાં જોવા બૂમો,

ભવધ્યા જુવે છે ત્યાં ભવધ્યા કહેકે કે અમે એક એક જાતનો વેશ બે બે ત્રણ ત્રણ વાર કઢાડ્યો પણ વહાણું વાતું નથી. માટે કોઈએ રાતને આંધી છે કે શું ? રખારીએ વિચાર કર્યો કે હું હવે વધારે વાર કરીશ તો ઘણા માણસોને નુકશાન થશે. કોઈનાં દુઃખ કરમાઈ જશે અને કોઈનાં દહીં ખાટાં થઈ જશે તેથી પોતે તળાવાસને તોડો આપી સાંઠ હાંકી માંડવગઢ આવી પહોંચ્યો તે ત્યાં જઈ દામાવંતીને કુંવર સોંપ્યો અને સાલાસુલાને પણ અમનગર મુકી આવીને રાતને છોડી દીધી કે તરત વહાણું વાયું એટલે ગજરામાર નાહિ ધોઈ તથ્યાર થયો, અને પોતાની માને પગે લાગી ચાલવા માંડે છે એટલે રાણીએ કહ્યું કે:-

દુહા-સુરજ પોણે તમે સંચરોરે, કાંઈ રચી ઉગમતે સુરરે, કાંઈ પરધરતીને પર કાજમારે કાંઈ વાધે ધણું એક નુરરે, કાંઈ

સારા સુકન થયા એટલે માર રસ્તે પડ્યો, અને રાણી દામાવંતી રહન કરવા લાગી.

દુહો-સુતો સમરથ મારો દોલીઓરે, તારી ઘોડા સુતી ઘોડાજરે તારો સુતી મેડી સુતી માવડીરે, કાંઈ સુના મૂક્યા સણગારરે. કાંઈ સુના દાસને સુતી દાસીઓરે, કાંઈ સુના મૂક્યા ખવાસરે; કાંઈ સુના ખાગ સુના ખગલારે, કાંઈ સુના પડ્યા અસવારરે, કાંઈ

અરે પુત્ર તારાવગર મેલેલ જાગબગીચા ચાકર નોકર અને તારા સહુ સણગાર સુના પડ્યા છે એમ જોઈ રહન કરે છે. માફતો આકાશ મારગે ખેડ ખેડ કરતો જાય છે પણ ચંપાદે જે દીવસથી માર પરણીને મુકી ગયો તેજ દીવસથી ખાનપાન અને જાનગીત મુકીને પરમેશ્વરની બક્તી કરે છે ધણુ દીવસ વહી ગયા પછી એક દહાડો રાણીએ દાસીને કહ્યું કે આજ મારા માથામાં ધાલવા સાઈ ચંપેલીનું તેલ લેઈ આવ, પછી દાસી સરમથાને ત્યાં લેવાને આવી અને કહ્યું કે

દુહો-સરમથા તુતો સાઈ જોઈનેરે, મુને આપજે ચંપેલ તેલરે; મુને ઝટપટ કરી તુતો જોખજેરે, તાઈ કામ પડ્યું સહ મેલરે તા

સરમથાએ જલદીથી તેલ આપ્યું તેલ લખને દાસી જાયછે એટલામાં ઘોડાનો

ને માણસનો પડછાયો જમીન ઉપર પડ્યો હતુ જોયું એટલે ગજરામારુ જોયો પુરુષ દીકો તેથી હાથમાંનું કચ્છો પડી ગયું તે જોઈ સરઈયાએ કહ્યું કે કચ્છો કમ પડી ગયું દાસી કહે તે પડ્યાની મને શીકર નથી એમ કહી ઉતાવળી પોતાની આઈ પાસે આવીને કહ્યું કે:-

દુહો—કાજે ઘોડેને કાજે લુમડેરે કાંઈ ગજરામારુ અસવારે, કાંઈ સાચું માનો મારી આછરે, જાણે તમારો મરધારે, જાણે.

આમ ગજરામારુ આકાશ મારે જાય છે, તે સાંભળીને ચંપાદેને બણી રીશ ચડી અને દાસીને કહ્યું:-

દુહો—જાને તું જુદા બોલી છોકરીરે, મને પડીયલ કટારના ધાવરે, મનનીચી જાત તું લુંડીનીરે, કીધી મરકરી હશે જોઈ દાવરે; કાંઈ જાનત રાંડ તારે આજ મશકરી કરવાનો વખત છે તાહારે મન હસવું અનં મને તો કટારીના ધાવ લાગે છે દાસી જખવાણી પડી અને હાથ જોડીને બોલી કે આઈ હું મશકરી કરતી નથી તમે માહારી સાથે ચાલો તો આપણી અગાશી ઉપર જઈને જોઈએ પછી જાને જણાં અગાશી ઉપર આવીને જુએછે તો આકાશ મારખે મારને જતો દીકો. તેથી ચંપાદે ખુશ થઈ બોલી કે-

દુહો—ઘોડો બાંધું ઘોડાજમારે કાંઈ પલાણુ મેલું પરસાળરે, કાંઈ દામાવતીના દીકારે તુતો માહારે મોહોલ પધારે. તુતો.

મારને કાને અવાજ આવ્યાંજ ઘોડાને ઉભો સખી પોતે વિચાર કરે છે કે અહીં કોણુ બોલાવતું હશે રસ્તામાં માશીનું ગામ આવે છે તેનો નહીં હોય મારી માનું નામ દેછે તેથી એજ હશે એમ ધારી ઘોડાને તે મેહેલમાં ઉતારી દીધા; મારને જોઈને ચંપાદેને બહુ આનંદ થયો, તેણે ઝોળખાણુ કાઢ્યા વગર ત્રણ દહાડા સુધી મારને પોતાની પાસે રાખ્યો એક દહાડો જાને જણુ સોમકાં બાજુ રમવા બેઠાં તે વખતે રાણી કહે તમે મરદછો તેથી તમે મને જીતશો. એટલે માર કહે એમાં તો કાંઈ મરદાઇનું કામ નથી એતો નશીબની વાતછે જેના દાવ પડે તે જીતે રાણી કહે કે જ્યાં ત્યાં નશીબ તો સાથેજ છે તમે મને ચોરીમાંથી મુક્તિને નાકા હતા પણ મારા નશીબમાં હતું તમે પાછાં જોમાં થયાં. એ સાંભળી માર વિચારમાં પડ્યો કે હવે આ સુખમાંથી જવાશે નહીં

એમ ધારી બાજી ઉપાડી નાખી અને રાણી પાસે રગ્ન માગી.

હોહો—ધડીએ રથાતી મારે આખડીરે અન્ન પાણી લેવું મારે વીખરે; અને ઝટપટ અમે ચાલશુરે, રાણી ખુશીથી આપો સીખરે.

તમે ખુશી થઇ મને રગ્ન આપો હું હવે પરદેશ જઈ રાણીને પરતાવો થયો કે ઝોળખાણ કાઢવાથી મારે પાછો વિલ્લેગ થયો આટલા દિવસ દુઃખના ટુંગર ઉગ્યા ત્યારે પ્રભુએ દયા લાવી સુખમાં નાંખી પણ પાછું માઈ કરમ ફરી પાળું એવી રીતે પરતાવો કરી રાણી રદન કરતી કહેવા લાગી.

હોહો—તમે ચાલ્યા રગ્ન ચાકરીરે. અમને કોની બલામણ દોછોરે અમને સુખ દુખ જોવા કાણ આવશેરે, તેની કોને સુપરન દોછોરે, તેં

હું રાણી વધારે રદન કરે કાંઈ ઘણુંછે મને રગ્ન આપો રગ્ન કહે છે.

હોહો—હમને સોંપ્યાં મંદીર માળીયાંરે રાણી સોંપી હીચોળા ખાટરે, રાં બાઓ પીઓને ખેલો મોજમારે, તમે માહાલો મહીયરની વાટરે, તમે. અમે મેહેલ બધીખાનું માનીએરે, મને હીચોળો શુળી સમાનરે, મને મોજને મુકીને રદન માંડીએરે, રગ્ન મહીર ઉજડાનરે, રગ્ન તમને સોંપ્યા કણકી કાઢારે, તમને સોંપી દુઝળી જે જોટરે. તમને દુધ સાકર પીઓ દાડીએરે, વસ્ત્ર શણ-ગારની નથી જોટરે, વસ્ત્ર મારે કાઢરા કાંચલારે દુઝળી જોટ આમડીયાને દેકરે દુઝળી દુધ સાકર રંધીર દેખીએરે, વસ્ત્ર બાળી રગ્ન ચોળી રહુરે, વસ્ત્ર તમને સોંપ્યો સમરથ રેટીએરે, તમને સોંપ્યો રણ કપાસરે તમ સરખી સમયર મળી કાંતજોરે તેમાં નહી રહો કાઢસરે, તેમાં રેટીઓ બાગીને રાંધું ખીચડીરે, કાંઈ કપાસે મુકુ આગરે કાંઈ સાહેલીઓને સગાં નથી કામનારે. મેતો જાલી તમારી બાંદરે, મેતો તમને સોંપ્યો પારસ પીપજોરે રાણી ગણજો પીપળીયાના પાનરે, રાણી બાર વરશે અમે આવશુરે, રાણી વાળીશું તમારા વાનરે; રાણી સાથે તેડો મારા સાયબારે મારાં બાર વરસ કેમ જાયરે; માં વિલ્લેગની ધડીઓ જાય વેગળીરે, મને દહાડો વરસ સમજાયરે મને આવું જાણ-તતો નવ પરણુતીરે, રાજ બાળ કુમારી રહેતરે રાં હાલો હાથ મેંતો જાલીઓરે મારા કરમને દોષ ન દેતરે; મારે સાસર જોયાના રથા ઝોરતારે. સ્વામી ધુંધટ તાજ્યાના રથા કાડરે. સ્વામી તમે અપોને કુતો કેતકીરે, મહારી બલી બની

હતી જોડે; મહારીં પેહરી ઓઢીને ફરત સાસરેરે તે સહુ વિચાર અમારા બંગરે; તે નથી છુટયા હાથના મીઠળરે. નથી ઉતરયો પાનેતરનો રંગરે; નથી.

રાણીએ વિલાપ કરીને કહ્યું કે-

રાગ પરજની દેશી પીયુ શું થાશેરે થાશે; મહારી રજની કેઇ પેર જાશે. એ રેક. તમે મુકોને ચાલ્યા વનવાસરે; સ્વામી કોઇની નથી મારે આશરે, હુતોં થઇને બેઠી નીરાશ. પીં સ્વામી દિસો નાના બાળ, માથે નથી કોઇ રખવાળ, તમારી કોણ લેશે સંભાળ; પીં તમે હઠ કરી નવ જશેરે તમે બાવતા બોજન ક્યાં ખાશેરે; સ્વામી દુખીઆ ઘણા તમે થાશેરે પીં સ્વામી હજુ છો બાળે વેશરે તમે રખે જતા પરદેશરે, માંડે કહ્યું માતો લવલેશ, પીં મારી સગી નંલુદના વીરરે; માહારે નયણે વહે છે નીરરે; મુને નથી રહેતી ધીર પીં મારી ભલી બનીતી જોડેરે, દેવે કોપ કરી બેલ તોડીરે. તમે શીદ નાખો તરછોડી પીં પ્રાણનાથ પાછા તમે આવોરે, માહારા ઉપર દયા તમે લાવોરે; સ્વામી અખખાના પ્રાણ બચાવો, પીં માર ગોર ગુલામ શું અગ, શીકુ પડી પીળો પડ્યો રંગરે, મારા હરખ થયા સહિ બંગ, પીં મેતો જાણ્યુ જડ્યુ જો રત્નરે, તેને રાખીશુ કરી જત્નરે; સ્વામી સીદને છોડોછો વત્નરે, પીં માર રત્ન તે રત્નમાં રોજ્યુરે, માર પાપ કરમ બોલ્યુરે, માર કોમળ કાળજુ છોલ્યુરે પીં વિધાત્રીને માર દબેખરે, તેથી લખીઆતા આવા લેખરે, વેહર બાવે તે મારી આ મેખરે. પીં વીયોગ બાણુ મને ઘણા વાગેરે. માર અંતર બડકો લાગેરે, તે તો ઓલવું કોની આગેરે પીં સ્વામી હું છુ નાનેર બાળરે. તમો વીના આવી પહોચે કાળરે, મારી કોણ લેશે સંભાળ. પીં હજુ સોળ વરસ નથી થયારે, મનના મનોરથ મનમાં રહ્યારે; નાની વયમાં મુકી મને ગયા પીં અપવાસ કરી રાત જાગુરે, ઉમીયાજીને પાએ લાગુરે; હુતોં વરત કરી વર માગુ, પીં તમો પાછા વળોં હર આજરે, માર કહ્યું માતો મહારાજરે; આપુ મારા બાપનુ રાજ પીં જાઓ કહેતામાં જીવડો જાગરે; તમ વીના કેમ રહેવાયરે. વીયોગ દુખ તે કેમ સહેવાયરે. પીં હજુ હાથના મેઢળ નથી છુટયારે, મારા પાએ અમુલ કુટયારે; રોધ તેણનાં નીરજ ખુટયારે; પીં એમ રાણી રદન કરેછેરે, નયણે નીરની ધારા ઝરેછે; મારે આગળ પાલવ ધરેછે. પીં મને સાસરે આબ્યાના કોડરે, નથી હાંડી

મોઝમોડરે; ચંપા કેતકી બનીતી જોડ. પીં મને સાસુ જોયાની ચંતરે, મને પાએ પડ્યાની ખંતરે, કહ્યું માનો મારા શુભવંત. પીં માર્યે કહ્યું કે

હુહો—કંકાસ મુઠા તમેરે કામનીરે, કાંધ ધીરજ રાખજો ચંતરે; કાં શુકન ભલેશ અમને આપીએ અમે ચાલીએ અમારે પંથરે અં હવે રોવાનું કામ નથી ધીરજ રાખીને રહો રાજની હક જોઇ રાણીએ શુકન આપવા માંડ્યા.

હુહો—ઝામા જમણી જોને તેતર ખોલેરે. રાજ આડી ઉતરે મંજરરે. રાં એવે શુકને તમે ચાલસોરે, તમને ઘાતક લોહીની ધારરે; તમં આટો કુટોને રાજ ધી ઘડોરે કાંધ છુટે કશે જોને નારરે કાં. એવે શુકને તમે ચાલશો તો રાજ નહી દેખો દરબારરે. રાજં

તમે જશો તો મહા વીધન નડશે માર્યે કહ્યું કે રાણી અપશુકન બોલ્યા કરતાં સારા શુકન આપો. રાણી સારા શુકન આપે છે.

હુહો—ઝામા ખોલે રાજ દેવલારે, કાંધ જમણીરી ભેરવ હોયરે, કાં એવે શુકને તમે ચાલશોરે તમને વેરી ન મળશે કોઇરે, નમં કોરે ઘટે કુંવારકારે, તેને જોજો અક્ષાણું જવ જરરે, તેં એવે શુકને તમે ચાલશો, તમને મળશે પુલાદે નારરે, તં વર કન્યા પરણીને આવતારે, સામા મળે નીશાળીઆ સારરે, સાં એવે શુકને તમે ચાલશો તો તમને મળશે દેવળદે નારરે. તમં દેવ સકળ સુભ જોગણીરે, કાંધ પીતા કહેવાયરે, કાં રક્ષા કરો રાજ તમ તણીરે, રાણી કહે મુણો મારા રાયરે, રાં ચોરે ચોટે રાજ આવડા, જ્યાં મડદાં બળે મશા-ણુરે, જ્યાં ત્યાં રક્ષા કરે મુજ આવડીરે; સકળ હોજો તમારું કલ્યાણુ, સહ શહેર વાડીને રાય રણવીશેરે, જ્યાં પર્વતને હોય પાડરે, જ્યાં હુરે આરાધુ મારી આવડીરે, તેતો આવડીને પુરે લાડરે, તેં પશુ પંખીને દહીત માનવીરે, કાંધ નર નારીને રાયરે, કાં એ વશ થાશે રાજ તણીરે, કાંધ ગુર છે અંબા માયરે, કાં પરમુલક પરદેશડેરે, પરધરતી પરવાસરે, કાં જગસર મહાદેવ તમારી સાથમારે. કાંધ ખુરી કરે સહ આશરે; કાં નયણા મારામાંથી નીર વહેરે; કા-ળજ કકડા થાયરે, કાં હીમ પડે ધરતી ગડગડેરે એવું મારે દુઃખરે કાં જ્યા-રે રાજ તમને દેખશું ત્યારે તો આશે સુખરે, ત્યારે નર વીના નારી એકલીરે, તેતો પગલે પગલે વાંકરે. તે દીસે દીન મુને ખીહામણોરે, હુતો કાડ ભરી ક-

લંકરે, રાણી કહે રાજ સંચરારે, કાંઈ ચલાવો ચતુર તોઆર કાં લહેતા શુ-
કત લેઈ ચાલીઓરે, ગજરામાર રણે ઘારરે, ગજ૦

રાણીએ રજ આપી એટલે રાજ પોતે શુકન જોઈને ચાલ્યા જ્યાં રાજ
ગયા કે રાણી મહા રત્ન કરે છે કે હે ઘસી રાજ વીના મારા પ્રાણ રહેનાર
નથી માટે રાજની સાથે જવાય તો હીક રાણીનું આ કહેવું સાંભળીને એક ઘા-
સી બોલી કે આપણી એક ઘસી પાસે અતિનની આપેલી એક જડી ખુરી હ-
તી તેમાં એવો ગુણ હતો કે માણસ મોમાં રાખીને જે જતાવરતું રૂપ લેવા
ચહાય તે રૂપ થઈ જાય રાણીએ તે જડી ખુરી લઈ મોમાં નાંખીને પોતે બ-
મરી થઈને રાજની પાછળ ગઈ અને રાજના પેંગડામાં ભરાઈ ગઈ હવે જ-
ગલમાં ઘણી ઝડપથી રાજ જાય છે એટલે રાણી મોંઢામાંથી બોલી કે:-

દુહો--હળવે રેવંત રાજ ખેલાવજોરે, કાંઈ કાળજ કકડા થાયરે, કાં
સવા ગજનું છે રાજ નેળીયુરે, માર ડબેર અંગ દબાયરે, માં ઘોડાને ધીમે
ચલાવો આ અવજ મારને કાંને આવ્યો એટલે ઘોડો ઉભો રાખીને ચારે તર
જોવા માંડ્યું પણ કોઈને દીકું નહી એટલે મન વાળ્યુ કે એતો રાણીના બ-
લકારા વાગતા હશે એમ ધારી આગળ ચાલ્યા ફરીને રાણી બોલી. દુહો-ઘા-
માવતીના દીકરારે, મારી સગી નણંદના વીરરે, માં હળવે રેવંત તમે લાક-
જોરે, માર સોસાઈ જય શરીરરે, માં રાજ તરત ઉભા રહીને તલવાર ખેંચીને
કહ્યું કે જે હોય તે મારા સામે આવો નહીતો હું બાળીને પ્રલે કરીશ એટલે
રાણી પોતાનું સ્વરૂપ બદલીને રાજના સામે આવી ઉભી રહી એટલે રાજએ
કહ્યું કે તમે મારો કેડો નહી સુકોતો મારી મેળે આપઘાત કરીશ રાજને રી-
શમાં જોઈ રાણીએ કહ્યું કે તમારી મરજી નથી તો હું નહી આવું એક વડ
રાખ્યો તે રોપતાંજ મોટા ગંભીર થઈ પડ્યો પછી રાણીએ કહ્યું કે તમારે જનું
હોયતો જાઓ હુતો અહીંજ રહીશ ને તમે જ્યારે આવશો ત્યારેજ આવીશ
એમ કહી રજ આપી રાજ ગયા એટલે રાણીએ પાછુ વડ ઉપર રત્ન કરવા
માંડ્યુ રાણીનું રત્ન સાંભળીને નદીના નીર પણ થંભી રહ્યાં છેવટે રાણીએ મ-
ન વાળ્યું ગજરામાર ખેડ ખેડ કરતો જાય છે આગળ ચાલ્યાનું શોધેર આવ્યું
તે શોધેરની બહાર સુકાઈ ગયેલો બાગ હતો તેમાં જઈને ઉભો રહ્યો એટલે

બાગ લીલો છમ થઈ ગયો અને ડુલના છોડને ડુલ આવ્યાં રાજા જાડ સાથે
ધોડો બાંધીને જાડ નીચે સુતા એટલે જીંધ આવી ગઈ એટલામાં એજ ગામના
દેડ તથા વાધરી હમેશ લાકડા બીણવા આવતા હતા તેઓ જુવે છે તો બાગ
લીલો કલાર જેવો શોભી રહ્યો. અને અંદર એક ધોડો અને પુરૂષ દોડો તે જોઈ
તે બાગની માત્રીક માલણ હતી તેની પાસે જઈ કહ્યું કે તારો બાગ લીલો છ-
મ જેવો થઈ ગયો છે અને કોઈ મોટો પુરૂષ બાગમાં સુતો છે માલણ કહે-
કે તમને લાકડાં નહીં મળ્યાં હોય માટે તમે એમ કહો છો પેલા માણસોએ સમ
ખાધા એટલે માલણ બાગમાં આવી પછી પોતે એમના પગલાથી જાડ લીલા
થયાં છે એમ ધારીને ડુલ ચુંટી હાર ગજરા બનાવી રાજાને આપવા જાય છે
એટલે ધોડો ખુબારો કર્યો તેથી રાજા જાગી ઉઠ્યો તે માલણ ઉભી રહી તેને
મારજે પાંચ મોરો આપી માલણ જોઈ રાજા થઈ અને જાણ્યું કે આ
કોઈ રાજા છે એમ ધારી માલણ રાજાને પુછેછે,

હુહો—કીયારે મુલકના તમે રાજવીરે, રાજા કીયાં તમારા ગામરે, રાજા
નહાની વય તેમ નીસર્યારે, એવું ચુંરે પડયુછે કામરે એવું તેજ ન મળે તણ
લોકમાંરે રાજા હવુએછો બાળે વેશરે રાં શારે હુમે તમે આવીયારે તમે કેમ
વેડો પરદેશરે તમે. નોકર ચાકર નથી સાથમાંરે કાંઈ એકલા આવ્યા આપરે,
કાં સાચુ બોલો મારા સાચબારે તમને મુજ માર્યાનું પાપરે, તમને હે રાજા-
જી નાની વયમાં રાજપાટ તજીને એકલા શા દુઃખ પરદેશ વેડોછો સાડ કહેછે.

હુહો—નથી અમે કાંઈ રાજવીરે, બેહેન નથી કરતા અમે રાજરે, એ
પૃથ્વી પ્રદક્ષણ કરણેરે, કાંઈ આખો મુલક જેવા કાજરે, કાંઈ. નામ દામ ત્યાં
બતાવીએરે, જ્યાં થતું હોય વિવાહનું કામરે, જ્યાં આ શેહેર શોભીતું અમે
જોઈનેરે, પછે જઈશું બીજે ગામરે, પછે હે બેહેન હું રાજા નથી મુલક જેવા
નીકલ્યોહું આ સાડ શેહેર જોઈને અહીયાં આવ્યોહું દસ પંદર દહાડા રહેવાનો
વિચારછે પછી બીજે ગામ જઈશું માળણ મારને પોતાને ઘેર તેડી લાવી અને
જમાડ્યા પછી માર કહે કે આ શેહેરના રાજા પાસે જઈશું જો મને નોકર
રાખશે તો અહીંજ રહીશ એમ કહી કચેરીમાં આવીને રાયાપાને સામો ઉભો
રહ્યો, કુંવરનું મુખ જોઈને રાજાએ વિચાર કર્યો કે આ કોઈ મોટો પુરૂષ

એવું ધારીને પુછેછે. દુહો-કીયા મુલકના તમે રાજવીરે, વળી શું છે તમાર નામ વળી. શારે કારણ પરદેશ નીકળ્યારે એવું શુરે પડ્યુંછે કામ. એવું કાને દુઃખે તમે આવીયા, હજુ દીસોછો બાળે વેશરે; હજુ તેજ કાંઈ તગતગેરે કેમ છો-લ્યો પોતાનો દેશરે. કેમ.

રાજનાં વચન સાંભળીને માર કહે કે નામ કામ તો બતાવું નહી.

દુહો-અમે નહી રાજ નહી રાજવીરે કાંઈ છેટે અમાર ગામરે કાંઈ. આ-લ્યો પરદેશમાં રાજ આકર રહ્યાનું કામરે; રાં નામ માર નથી પાડીયુ, મને ઠાકાર કહેછે સહિ લોકારે મને હેતે કરીને મને રાખશે, તો તેની હજુરમાં રહુરે હુંતો.

હું રાજકુંવર નથી માર ગામ ધણું દુરછે હું છેટે રહું છું માર નામ હજુ પાડ્યુ નથી સહિ મને ઠાકાર કહેછે એવું સાંભળીને રાજ ખુશી થયા અને કહ્યું કે તમે શો પગાર લેશો માર કહે દર મહીને સવા લાખ રૂપીઆ લેઈશું રાજ સવાલાખની રકમ સાંભળીને બડયા અને એવો વિચાર કર્યો કે મારા આખા લશ્કરનો પગાર સવાલાખ નથી આ એક માણસને એટલી બધી રકમ કેમ અ-પાય એવું ધારીને પ્રધાનને પોતાની નાખુશી બતાવી. પ્રધાને કહ્યું કે જો હવે તમે આશાભંગ કરશો અને બીજો કોઈ નાનો રાજ રાખશે તો આપણી આખર જશે અને એનામાં સવા લાખના જેટલો કસ હશે તોજ તેટલા માગતો હશે માટે ગમે તો એક મહીનો રાખીને રાજ આપજો પછી રાજએ હા કહી ત્યારે મારએ કહ્યું કે સવા પહોર દહાડે નોકરીપર આવીશ અને સાંજરે ઘેર જઈશ તમને કદી સલામ કરીશ નહી ને મારે કોઈને નમવાનો નીયમ છે ત્યારે રાજ કહે મારી સામે એક બાજુ રમશે એટલે બસછે મોટો પગારનો માણસ કાંઈ વધતર કરતો નથી એમ કહી મારને બહાલ કર્યો પછી માર માલણને ત્યાં આવ્યો અને કહ્યું કે હું નોકરીમાં બહાલ થયો એમ કરતાં મહીનો તો થવા આવ્યો એટલે રાજ વિચારમાં પડયા અને પ્રધાનને પુછવા લાગ્યા કે હવે શું કરશું પ્રધાને કહ્યું કે બારમે દરવાજે રાક્ષસ આવેછે અને રોજ એક માણસ લઈ જાય છે માટે મારને યોડી ઉપર મુકા એટલે રાક્ષસ મારી નાખશે પછી આ-પણે રાજ આપવી નહી પડે રાજએ મારને કહ્યું કે રાતરે બારમે દરવાજે પેરા નેપર જાને માર કહે સાંજ સાંજ પડી એટલે માણસ લાંઘા આવી મારએ મા-

જણને પેરા ઉપરની વાત કહી તે સાંભળી માગણ દીવગીરી થઈ મારને કહેવા લાગી કે બાપ એ દરવાજો રોજ રાક્ષસ આવીને એક માણસ લઈ જાય છે માટે આજ તમારે માથે પ્રાણુધાત આવી છે માર કહે હું રાક્ષસથી બીહીતો નથી પોતે હથીઆર સજીને પોતાના ઘોડાને લઈ રાતરે દરવાજા ઉપર આવી શીવનું ધ્યાન ધરવા લાગ્યો કે હે માહારાજ તારા હાથમાં બચાવાનું છે એમ કહી તરવાર ઉઘાડી કરી કમાડ પાછળ ઉભો રહ્યો મધરાત જતાં રાક્ષસ આવ્યો એ દરવાજા સામું જોતાં બારી ઉઘાડી દેખીને મનમાં ખુશી થયો કે આજે ભાગવાની પંચાત પડશે નહીં એમ કહી બારીમાં માંથુ ઘાટ્યું કે તરતજ મારજે ખડકથી ધા માર્યો કે રાક્ષસનું ધડ અને માથું જુદું થયું એટલે તેના નાક અને કાન કાપી લઈને માર પોતે મઘન ઉપર આવ્યો; અને રાત્રીને અપર થઈ કે મારજે રાક્ષસ માર્યો રાત્રીને પ્રધાન બહુ ખુશી થયા, અને તેઓ મારને દેવતા માનવા લાગ્યા મારજે આવી રાત્રીને નીશાની બતાવી એટલે રાત્રીએ ધનામ આપ્યું ધણા દીવશ થયા પછી ચંપાવતી નગરીના રાજની કુંવરી કુસાદે મહા રૂપવંતી છે તેણે મારની કીરતી સાંભળી તેથી તેની સાથે પરણવાનો વીચાર કરી બ્રાહ્મણને બોલાવ્યો અને કાગળ આપીને વીવાહ કરવા મોકલ્યો બ્રાહ્મણ કાગળ લઈને દામાવંતીની પાસે ગયો ત્યારે દામાવંતી કહે કે મારો કુંવરનો દેશવટે ગયો છે એવું સાંભળી બ્રાહ્મણ રાયારૂપાના મુલકમાં આવ્યો, અને વિચાર્યું કે કુસાદે મારને ઓળખતી નથી માટે એને બદલે રાયારૂપાને પરણાવું તો દીકરો એમ ધારી તે શહેરમાં આવ્યો અને કહ્યું કે માહારાજ હું ચંપાવતી નગરીમાંથી વેવઢસાળ કરવા આવ્યો છું રાજાએ ત્રીચાર્યુ કે હવે આપણે પરણવા છાંનાં જનું પડશે કેમકે જો ઠાકોર સાથે હશે તો મારો શીકાર મુકરર એ લઈ જશે માટે બ્રાહ્મણને બહાર બેસાડી રાજા અને પ્રધાન એકાંતે બ્રાહ્મણને સરવે હકીકત પુછેછે બ્રાહ્મણે કહ્યું કે માહારાજ મને માંડવગઢમાં ગજરામારની સાથે વીવાહ કરવા સાર મોકલ્યો હતો પણ તેતો દેશવટે ગયા છે અને કુંવરીએ ગજરામારને કહી જોયો નથી માટે તમે તેના નામથી આવો તમારે કામ થાય રાજાએ કહ્યું કે લાગ તો મારો છે પછી બ્રાહ્મણને ધણું ધન આપી વઘાય કીધો તેણે ચંપાવતી નગરીમાં આવીને વીવાહ કર્યાની વધાઈ આપી તે સાંભળી સહ ખુશી થયા બ્રાહ્મણ

પણ પદશિ આવી ખુશી કર્યો અને લગ્નની તક્યારી કરવા માંડી અહીયાં રા-
યારે પ્રધાનને કહ્યું કે તમે પાછળથી ઠાકોરને શેહેર સાચવવાનું સોંપીને આવજો.
એમ કહી લાવ લસકર સાથે રાજા રસ્તે પડ્યા બીજે દીવસે ઠાકોર કચેરીમાં આ-
વ્યા ત્યાંતો સુનુસટ દીઠું પ્રધાનને પૂછતાં જવાબ મળ્યો કે રાજા પરણવા ગયા
છે. હું પણ જવાનો છું અને તમને શેહેર સાચવવાનું કહી ગયાછે એવું સાંભળી
ઠાકોરને દુઃખ લાગ્યું પણ તોડર રહ્યા માટે હુકમ માનવો એમ ધારીને પોતે
શેહેર સાચવવા રહ્યા થોડાક દહાડામાં જન આવી પોહોંચી ખચર થઈ એટલે
રાણીએ તેમને ઉતારો આપ્યો ને તેમની ચતુરાઈની પરીક્ષા કરવા માંડી રાણીએ
સાત રંગના પડદા બંધાવી રાજાને કહેવરાવ્યું કે પડદા છોડવા તમે આવો તમે
છોડશો તો હું તમને પરણીશ રાજાને બહુ વીમાસણ થઈ પડદાની વાત પોતે જા-
ણતા નથી એટલે પાછા કહાડશે તો ઈજત જશે અહીયાં ગજરામાર શેહેરમાં
ચમન કરેછે થોડા દહાડા ગયા પછી શેહેરની ખુશી ખુશાલીનો સમાચાર રાજાને
લખી મોકલ્યો અને પછાડીથી ફકીર બની રાજાની ચરચા જોવા પોતે પોતાના
પવનવેગી ઘોડા ઉપર ચાર થઈને આકાશ મારગે ઉરાડ્યો તે એક ઘડીમાં ધુ-
લાદેના નગરમાં ઉડી આવ્યો ને એક મસીદમાં ઉતર્યો અહીયાં રાજાના માણસો
પડદા છોડી શકે એવા હુશીઆર માણસને શોધતા શ્રેષ્ઠે તેમણે મુસાદર ધારીને
મારને કહ્યું કે ફકીર સાહેબ તમને સાત રંગના પડદા છોડતાં આવડે છે તેને જ-
વાબ દીધો કે હું બે ચારેક છોડીશ એટલે સીપાઈઓએ કહ્યું કે અમારા રાજા
પાસે પધારો ફકીર કહે અમારે રાજાનું શું કામ છે સીપાઈએ કહ્યું કે અમારા
રાજા આ શેહેરમાં પરણવા સાહે આવ્યા છે પણ કુંવરીએ પડદા બંધાવ્યા છે ને
તે પડદા છોડવાની રાજામાં શક્તી નથી માટે તમારે કામ છે.

એવું સાંભળી મારને ખાતરી થઈ કે રાજા હજી પરણ્યા નથી જો મને સાથે
લઈ ગયા હોત તો ક્યારેનું કામ થયું હોત પણ એમણે આપણાથી છાનું રાખ્યું
તો તેનું ફળ તેને મળ્યું પણ આપણે રાજાનું નીમક ખાધું છે માટે તેમનું કામ
કરવું જોઈએ એવું ધારી ગજરામાર કહે ભાઈ તમે પરણવાના લુગડા લેઈ આવો
હું તે પેહેરીને પડદા છોડી આવું પછી તે લુગડા પેહેરીને રાજા પરણવા જશે તો
રાણીને કાંઈ અદેશો આવશે નહીં સીપાઈઓ ખુશી થતાં રાજાની પાસે આવ્યા

અને બધી વાત કહી તેથી રાજા પણ ખુશી થયા અને પરણનાનો પોશાક તે રૂકીર પાસે મોકલી દીધો રૂકીરે સીપાઇઓ પાસે રાણીને કેલવરાવ્યું કે સાંજે પડદા છોડવા સાર અમારા રાજાજી આવવાના છે તેથી રાણીએ પોતે સોજે સ-
લુગાર સજી તે રાજાની વાટ જોતી બેઠી છે હવે રૂકીરના વેશથી આવેલા મારજી રાજાના વસ્ત્ર અલંકાર સજીને પોતાના રેવંત ઉપર સ્વાર થયા એટલે દેવાંશી જેવા દેખાવા લાગ્યા. મારજી પોતાના રેવંતને ચાલતા નચાવતા રાણીના મેહેલ તરફ આવ્યા તેમને જોતાંજ રાણી મોહીત થઇ ગઇ અને એકે બીજાની ન-
જર એક થતાં ઘોડો તલપીને રાણીના મેહેલમાં ગયો માર બાહાર બેઠા છે ને રાણી સાત રંગના પડદા વિશે પુછેછે તે માર તેના જવાબ આપે છે એટલે દાશી પડદા છોડે છે.

દુહો—પડદે આવ્યા મારા વાલમારે, તમે કહેાને પડદા કેરી રીતે રે; તં ઘોળો પડદો કહી દાખવોરે વરમાળઆરોપુ આણી પ્રીતરે, વ. ઘોળાવનમાં રાણી ધન ચરેરે, કાંઇ ઘોળો વન કપાસરે, કાં ઘોળી પું પ માથે પાધડીને; એતો શોભીતી બારે માસરે; અં બલો કહયો ને બલો દાખવ્યોરે કાંઇ બલો ભજ્ન-
વ્યો રંગરે; કાં પીળો પડદો કહી દાખવોરે, તમને પોઢાડુ સેજ પલંગરે તં ઘોળો પડદો પાછો કરોરે રાણી પીળાની સુણુજે રીતરે, રાણીં ધડી એકમાં પરણી દાખવુંરે પરણી લઇ જઇશ ખચીતરે; પરણીં પીળો વનમાં રાણી પોપટારે, કાંઇ પીળી ચાળાની દાળરે; કાંઇં પીળી ગોરાદેતો કંચવોરે, કશી કશી પહેરે આણી વડાવરે કશીં બલે કહયો ને બલે પાઠવ્યોરે કાંઇ બલો ભજ્નવ્યો રંગરે; કાંઇં રાતો પડદો કહી દાખવોરે તમને પોઢાડુ સેજ પલંગરે; તમનેં પીળો પડદો પાછો કરોરે, રાણી રાતાની સુણુજે રીતરે, રાં ધડી એકમાં કહી દાખવુંરે, પરણી લઇ જઇશ ખચીતરે, પં રાતી તે વ-
નમાં ચણોહડીરે રાણી રાતો કસુંબો મજીરે; રાં રાતો ગોરાદેતો ચાટલોરે, બારે માસ પેહેરતો દીઠરે; બા. બલો કહો ને બલો પાઠવ્યોરે; રાજા બલો ભજ્નવ્યો રંગરે; રા. કાળો પડદો કહ દાખવોરે, તમને પોઢાડુ સેજ પલંગરે; તારાતો પ-
ડદો પાછો કરોરે રાણી કાળાની સુણુજે રીતરે; રાતો ધડી એકમાં કહી દાખ-
વુંરે પરણી લઇ જઇશ ખચીતરે, પં કાળો તે વનમાં કોશીઓરે; કાંઇ તેથી કાળોરે ઠાગડે કાં કાળો ગોરાદેતો ચાટલોરે, બજી શોભતો વશીયલ નાગરે; જા બલે કહયો ને બલો પાઠવ્યોરે. રાજા બલે ભજ્નવ્યો રંગરે, રાં લીલો પ-
ડદો દાખવોરે તમને પોઢાડુ સેજ પલંગરે તમે. કાળો પડદો પાછો કરોરે, તમે સુણુજે લીલા કેરી રીતરે; તં ધડીએકમાં કહી દાખવુંરે પરણી લઇ જઇશ ખચીતરે પ. લીલો તે વનમાં વાલોળીઓરે, રાણી લીલા તે જવતો છોડરે રાં

વીસો ગોરાદેનો, સાળુડોરે; કાંઈ ઓઢતાં પહોંચે કોડરે કાં. ભલે કહ્યો ને ભલે પાંખવ્યોરે, રાજા ભલો ભગ્નવો રંગરે, રાં કાખરો પડો કહી દાખવોરે તમને પોઢાડુ સેજ પલંગરે, તં લીસોતે પડો. પાછો કરોરે તમે સુણજો કાખરા કેરી રીતરે, તં ધડી એકમાં કહી દાખવુરે, પરણી લઈ જઈશુ ખચીતરે કાખરા રખારી ઘેર ઘેટાં રાણી કાખરી ભાવસાર ઘેર ભાતરે. રાં કાખરી ગોરાદેની આંખડીરે, તેતો આંજંતી માનમ રાતરે તેં ભલે કહ્યો ને ભલે પાંખવ્યોરે, રાજા ભલો ભગ્નવો રંગરે રા. ફરતો પડો કહી દાખવોરે, તમને પોઢાડુ સેજ પલંગરે. કાખરો પડો પાછો કરોરે રાણી ધરતાની સુણજો રીતરે રા. ધડીએકમાં કહી દાખવુરે, પરણી જાડ ખચીતરે રાં ફરતો ધાંચી ઘેર જાગદીઓરે, રાણી ફરતો કુભાર ચાકરે રાં ફરતો ગોરાદેનો રેડીઓરે જેની સોનાવરણી ત્રાકરે; સાત છોડ્યાં ને હજુ છોડ્યુરે. રાણી પુછો તે જવાબ દઉરે, રાખો હઠગ્યામાં રખે ઓરતોરે, આણદાંડ પુછે તેરે કહું, રૂપ જોઈ હરખુ સાહબારે કથન સુણી વાગે મોહબાણુરે, ક. પેલા ભવના પુન્ય પામીઓરે; સ્વામી ચક્રદ વિદ્યા ગુણગણુરે, સ્વા પડા છોડ્યા મારા સાહબા, હવે રહેતી નથી ધીરરે, હ. વરમાળા આરાપુ હે તશ, કરી સ્થાપુ નણહલ કેરાવીર, કરે, ભલા કહાને ભલા પાંખવ્યોરે, રાજા ભલો ભગ્નવો રંગરે, રા. ગદબદ પડો કહી દાખવોરે, તમને પોઢાડુ સેજ પલંગરે. તમનેં

કુલાદે કહેછે કે તમે પડા છોડ્યા તેથી મને ધણો હરખ થયોછે માટે હવે જલદીથી તમારી સાથે પરણવાનો એક નવો પડો પુછું છું તેનો મને જવાબ આપો એટલે મારા સરવે મનોરથ સફળ થાય.

હુહો.—પડા પાછા કરો કામનીરે, તમે આવી ખેસો સનમુખરે, તમેં ગદબદ પડો કહી દાખવુરે, પરણીને પમાડુ સુખરે, પ ગદબદ ધીને સાકરરે, રાણી ગદબદીઓ કંસારરે, રાં ગદબદ રાણીની કુલ સેજડીરે, તેમાં પહોડે કુલાદે નારરે તેમાંં

રાજા પડા છોડી રહ્યા એટલે રાણીએ માફને રજા આપી તેથી માફ પોતાને ઉતાર પરણવાની તથ્યારી કરવા સાફ આવ્યા પોતે પહેરેલો પોશાક રાજાને આપીને કહું કે તમે તાડીદથી પરણીને તમારે દેશ લઈ જજો કદાચ આ પ્રપંચ રાણીના જાણવામાં આવશેતો પચાત થશે એવું કહીને માફ ઘોડા ઉપર સ્વાર થઈને રાયા રૂપાના શહેરમાં પોતાની નોકરી ઉપર આવી પહોંચ્યો સજાપણુ રાતરે પેલાં લુગડાં પહેરીને રાણીને પરણી લાવ્યા અને સવારમાં પોતાની રાજકીયાની તરફ જવા સાફ નીકળી પડ્યા ને રાજાની આવવાની ખબર જાણીને માફ છુટી સ્વારીએ ઘોડો થેકાવતાં રાજાની સામે આવવા સાફ ની સથા રસ્તામાં ઘોડે ધણી મસ્તી કરવાથી માફનો અંગોડો છુટી ગયો તેમાંથી

અત્તરની ખુસબો રાણીપુલાદેના રથમાં આવી એટલે રાણીએ દાશીને કહ્યું કે—
હુહો—જટપટ દાશી પડેા જોલજેરે, મનેમાર જોયાની ખાંતરે મ. રાયારૂપા
 મારો અંધવોરે, કાંઈ ગજરામારૂ મારો કંથરે, કાં. રાયારૂપાનો ચુડો ભાગી-
 ઓરે, ગજરામારૂનો ચુડો હાથરે ગ. હવે શહેર એનામાં નહી રહું હુંતો નહી
 જાઉં એની સાથરે. હુંતો.

અરે દાશી હું રાયારૂપાનો ચુડોભાગીને ગજરામારૂના નામનો ચુડો ધારણ
 કર્યું હવે મારે એના શહેરમાં જવાનો નીમછે એવું કહી પડદામાંથી ડોક બ
 હાર કહાડી જોયું એટલે મારૂ દીઠા મારૂ રાજની પાસે આવ્યો રાયારૂપા મારને
 જોઈને ખુશી થયા અને શહેરના દરવાજાની પાસે આવી પહોંચ્યા એટલે રા-
 ણીએ પોતાનો રથ દરવાજા બહાર ઉભો રખાવ્યો પછી રાજને કારણ પુછ્યું
 ત્યારે રાણીએ ક્યું મારે બાર વરસ સુધી આ શહેરમાં પેસવાનો નીમ છે તેથી
 શહેર બહાર મેહલ બંધાવી રાણીને રાખ્યાં રાણીએ ત્યાં એક સરોવર ખોદાવ્યું
 તે એવા વિચારથી કે કાંઈ દીવસ મારૂ ઘોડો પાવાને અહીંઆ આવશે એમ
 કરતાં ઘણા દીવસપછી મેહલ તરફ ગયા ત્યાં સરોવર બંરેલુ દીડું એટલે ઘોડાને
 પાણી પાવા ગયા રાણીએ ગજરામારૂને આવતા દીઠા એટલે ઝરખે આવીને કહ્યું કે

હે મારૂ આ સરોવર કાંઈ તમારા ધરડાએ બંધાવ્યું નથી કે તમે વગર
 પુછે ઘોડાને પાવા લઈ જાઓછો મારૂએ ઘોડાને ખેંચી રાખી કહ્યું કે—

અરે રાણી પાણી વાસ્તે આટલાં લીલાં પીળાં કેમ થાઓછો મારો ઘોડો
 તમારા પાણીમાં ઉતર્યો તો તેને બદલે હું સારૂ તમને કડુ આપુછું મારૂ કડુ
 આપીને પાછો જાય છે એટલે રાણી કહે—

અરે મંહારાજ તમે અહીંયા પધારો પાછા જાઓતો તમને મારા સમ છે,
 રામની દવદ્ધ છે મેં તમારા માટે તો બાર વરસનો નીયમ લીધોછે મારૂ ઘોડાને
 લઈને તે મેહલમાં ગયો ત્યાં દાશીઓએ ઘોડો ઝાલી અને મારને પલંગ ઉપર
 બેસારીને વીવીધ પ્રકારની રસોઈ કરીને મારને જમાડ્યો ત્યાં દરખમાં આખી
 રાત જાગી રહી અને સવાર થયું ત્યારે રાણીએ મારને કહ્યું કે તમે માલણના
 ધરમાંથી સળંગ ખોદાવજો મારૂ ત્યાંથી નીકળીને મકાન ઉપર આવ્યો અને
 માલણને બધી હકીકત કહી પોતે દરખમાં ગયો અને રાતનો ઉજાગરો તેથી
 ઝેંકાં આવતાં હતાં અને આંખો પણ લાલ થઈ હતી માટે એક સીપાઈ મારને
 મરકરીથી પુછવા લાગ્યો કે—

હુહો—આજની આંખોરે ઠાકોર રાતીયોરે કાંઈ ઉજાગરાનું ઘેબરે કાં
 કીયા મોહોલેરે રંગ માંણીઓરે ઠાકોર જાગ્યા છો સારી રાતરે. ઠાકોર આજે
 કાંઈ માનીતીને મોહોલે ગયા હતા કે ઉજાગરો થયો છે મારૂએ કહ્યું કે—

દુહો—અમે ગયાતા રાયની વાડીએરે ભુંડ સાથી મળ્યા દસ વીસરે જીં.
કેશર કસુબા ત્યાં ગોળીયારે, પ્રેમ પ્યાલાની મન્ની ગીસરે. પ્રેમ.

અમે તે રાજના બાગમાં ગયા હતા ત્યાં કેટલાએક સોપતીયોએ કસુંબો
કહાડ્યો તેની કંઈ હજી ઉતરી નથી સિપાઈએ કહ્યું કે—

દુહો—અમલની કેશ કંકર ઘેરીયોરે. માયો મોહરંગીનાં બાણુરે કાં નેણ
બળે છે નારી નીરબતાંરે શું સમજવો ચતુરસુખણુરે. શું.

મારજી માનો ન માનો પણ આખી રાત કોઈ નારી સામું એકી નજરે
જોયાં કર્યું છે તેથી આંખો બળે છે એટલું કહેતાંમાં મારને રીસ ચડી એટલે
સીપાઈ દબાઈ ગયો પછી મારએ ઘેર આવી રાણીના મહેલ સુધી સુરંગ ખો-
દાવી આવળવ કરવા લાગ્યાં એમ કરતાં બાર વરસ પુરાં થવા આવ્યાં એટલે
એક દહાડો રાજ રાણીને મહેલે પધાર્યો તે વખત માર મહેલમાં હતા તે
રાજને આવ્યા જાણી કિતાવળા સુરંગમાં ઉતરી પડ્યા પણ માથાની પાધડી
રહી ગઈ રાજ મહેલમાં આવીને રાણી પાસે બેઠા અને કહ્યું કે હવે શહેરમાં
આવવાને બે ચાર દહાડા બાકી છે એમ કરતાં રાજની નજર મારની પાધડી
ઉપર પડી એટલે રાણીને પુછ્યું કે—

દુહો—રાજ કહે રાણી સાંભળોરે, કાંઈ પુછીને લખએ પારરે, રાણી બોલોને
તમે સતવતીરે, રાણી કેટલા પુરૂષ ઘેર નારરે, રાણી.

રાજએ કહ્યું કે તમે કેટલા પુરૂષની સ્ત્રીછો રાણીએ જાણ્યું કે રાજ પાધડી
જોઈ વેહેમમાં પડ્યાછે પણ મારે તો સાચેસાચું કહેવું જોઈએ રાણીએ કહ્યું કે

દુહો—સાચું કહું રાજ સતવંતરે, તમે સુણજો સમજો સારરે; તં પતિ-
વ્રતા વ્રત પાળીએરે, કાંઈ ચાર પુરૂષ ઘેર નારરે; કાં.

હે રાજ મારે ચાર પુરૂષ છે પણ હું ખરેખરો પતિવ્રતા ધર્મ પાળું છું
રાજએ કહ્યું કે—

દુહો—પતિવ્રતા નારી એકનીરે તમે ચાર કહ્યા તે કાણુરે, તમે. પર
પુરૂષ સાથે બોલતાંરે પ્રથમ ગણે તે ભાઈ બેનને. પ્ર.

રાણી રાજને ખુલાસો કરી સમજાવે છે.

દુહો—પલંગમાં રામા પોઢતીરે. તેમાં પ્રથમ પાયા નર ચારરે. તે. તેની
વચમાં સુવુ માહરેરે. માટે ગણ્યા તે મેં બરચારરે, મા.

રાજએ ફરીને પુછ્યું કે તમે સાચી વાત કહો ત્યારે રાણી કહે છે.

દુહો—સાચું કહેતાંરે રાજ શક થયોરે, તમે સુણીને પામજો પારરે. તં.
જીવતા લગી એક જંખીએરે, અમે તે પુરૂષ ઘેર નારરે.

હે રાજ હું આ પાધડીવાળા પુરૂષની નારછું રાજએ કહ્યું કે એ પાધડી

કોનીછે, રાણીએ કહ્યું કે તમારા નામની અમે બાર વરસ એ પાંચડી બેઠાને મન વાળ્યુંછે કે એજ રાજા બેઠા છે રાજાએ પુછ્યું એ પાંચડી કોણે બાંધી આપી રાણી કહે મેં મારે હાથે બાંધીછે રાજા કહે ત્યારે અમારા દેખતાં ફરી બાંધો. રાણીએ કહ્યું પુરૂષના દેખતાં સ્ત્રીથી પાંચડી ન બાંધાય રાજા પાંચડી બાંધીને પદ્મમાં ગયા એટલે રાણીએ સુરંગમાં બેઠેલા મારને આપી તેણે જ્યેવી હતી તેવી બાંધીને તૈયાર કરી એટલે રાણીએ રાજાને બોલાવ્યા રાજા વિચારમાં પડ્યા કે આ પાંચડીની બાંધણી ઠાકોરના જેવી છે માટે ઠાકોરને આપણી આ-નોકરીમાંથી રજા આપવી. આવું ધારીને પોતાના મોહોલે પધાર્યા ઠાકોર પણ સુરંગમાં થઈને માલણને ઘેર ગયા અને નોકરીની વખત થયા બાદ હાજર થયા એટલું રાજાએ કહ્યું કે તમે પગાર લેઈ ઘેર જાઓ. મારે કહ્યું કે મેં મારા પદ્મસા માલણને ઘેર સાંખ્યાછે તે તમે સાચવજો જો કદી દાનત બગાડશે તો તમારી ખરાબી થશે કેમકે મારું નામ ગજરામાર છે. એટલુંજ કેહેતાંજ રાજાના મનમાં ધાકો પડ્યો કે મુકરર દુલાદેને લઈ જશે એવું ધારી રાજા વિદાય કરવા સાડ ગયા મારે પાછા પ્રવાનું કહ્યું પણ વીસ ગાઉ સુધી રાજા સાથે ગયા પોતાની તરફ પાછા એટલે તરતજ મારે પોતાના ઘોડાને ઉડાડી મુક્યો તે ગણગણ કરતા ધડીમાં દુલાદેના મહેલમાં આવીને ઉભો રહ્યો રાતે રાયાર-પાને ઉંઘમાં શમણાં આવવા લાગ્યાં તેથી જાગીને રાજાએ મામીને કહ્યું કે.

દુહો.—રાજા કહે મામી સાંભજોરે, મને અજાણ્યો બહુ થાયરે; મને પેહેલા પોહોરનાં શમણાં આવીયારે. કાંઈ મોહોલે ચઢતો રાયરે; કાંઈ બીજરે પોહોરનાં શમણાં આવીયારે. જાણે સોગટાં માંઠ્યાં સોજરે; જાણે બેઠા ચાવે બીડાં પાં-નનારે, કાંઈ અધર દીસે રાતા ચોળરે; કાંઈ ત્રીજરે પોહોરનાં શમણાં આવીયારે, મામી સાચો માને સડ સીરરે; માં ભર પલંગપર પોઢતારે, કાંઈ તુટ્યો તે નવસર હારરે, કાંઈ ચોથા પોહોરનાં શમણાં આવીયારે, જાણે માર થયો અ-સવારરે; જાં ચતુર રેવંત પલાણીઓરે, લેઈ ચાલ્યો દુલાદે નારરે; લેઈ

સ્વપનાની વાત સાંભળીને મામીએ રાજાને કહ્યું કે—

દુહો.—શમણાં પડે મુકે લાકડેરે, કાંઈ શમણાં સમુદ્ર બેટરે; કાંઈ શમણાં સાચાં ન હોય રાજવીરે, કાંઈ શમણાં વંજા પેટરે; કાંઈ શમણે નીરધન પામે ધનરે, કાંઈ વંજાને પ્રસવે પુત્રરે, કાંઈ શમણે મુરખ વિદ્યા ભજોરે; કાંઈ સાડ પામે ધરસત્રરે; કાંઈ શમણે ભુખ્યો બોજન. જમરે, કાંઈ તણાય તેની કુખરે, કાંઈ જાગીને જીવે સવારમાંરે, તોએ પેટમાં ભુખને ભૂખરે, તોએ

મામીએ સપનાની વાત સાચી નથી એમ કહ્યું પણ રાયારપાને ઉંઘ ન આવી તેથી દુલાદેને મેહેલે ગયો અને બીતે થઈ ઉપર ચડ્યો.

દુહો—પાછલી રાતે મોહોલે કોણ ચડેરે. જાણ મોહોલે ચડતો ચોરરે; કાંઠે રાયારપા તને જાણશે તો તો નહી રહે જીવ્યાનો દારરે. રાજા એકદમ ઉપર ચઢી મોહોલમાં આવ્યો ત્યાં માંડના જેવો માણસ દીઠા રાણીએ જાણ્યું કે એ બંને ભેગા થશે તો મહા ડેર વરતાશે તેથી રાંવનને હાથ જાલી જરખામાં લઈ ગઈ અને કહ્યું કે—

દુહો—મેહેનતે મેહેલે શું આવીયારે તમે જાઓને માડી જાયા વીરરે, તમે જાયારપાનો ચુડો ભાગીઓરે; ગજરામારનાં જોડયાં ચીરરે, ગજરા

અરે રાજા હતો ગજરામારની ધણીઆણી છું અને તમે મારા ભાઈએ એથી રાજાને બહુ ગુસ્સો ચઢ્યો અને રાંવનને જાડે લટકાવી તીરંમખાજી કરવાનો નીશ્ચય કરી પોતે મામી પાસે આવીને બધી વાત કહી તે સાંભળી મામીએ કહ્યું કે;

દુહો— મોળીયું મુકીને જોડ ચુંદીરે, કાંઈ લજબ્યું કુળ કપૂતરે, કાંઈ બાલો ભાગીને ઘડવ રેડિઓરે કાંઈ કાંતો જીણાં મુતરે; કાંઈ તેની વણાવે જીણી પામરીરેજઈ મુકો મારજીને ભેટરે; જઈ જમ જાનવર પોતે પાજેછેરે તેમ તાંડે બરશે પેટરે; તેમ

મામીએ રાયારપાને ઘણાં મેણાં મારયાં પણ મારજીએ તથ્યારી કરવા માંડી સવાર થતાં રાણી અને દાસીને ઘોડા ઉપર બેસારી રાયારપાની કચેરીમાં લઈ ગયો રાયારપાએ તેમને દીઠાં કે તરત પોતાના સ્વારોને તેમને પકડવાનો હુકમ કર્યો એટલે મારજીએ ઘોડાને ઉડાડી મુક્યો અને રાજા તથા તેમના સ્વારો મોં વકાસી જઈ રહ્યા. માર જુલાદે રાણીને પીયરમાં મુકીને પોતે ઉડાડાડાના મુલકમાં ગયો અને ત્યાં માહાદેવની વાડીમાં ઉતારો કર્યો ત્યાંના રાજાની કુવરી સુઘડેને માંડની સાથે વરવું છે માટે માહાદેવની પૂજા કરેછે એક દહાડો કુવરી માહાદેવની પૂજા કરવા વાડીમાં આવી ત્યાં મારજીને દીઠા એટલે તેનું રૂપ જોઈને સુગડે પુછે છે;

દુહો—કીયારે મુલકથી તમે આવીયારે તમે કીયા મુલકમાં જાઓરે તમે કેઈ જન્મેતાને પેટ જન્મીયારે તમે કેઈ ગોરીના નાવરે તં સાચું બોલોરે રાજા સત વંતારે કાંઈ કીયાં તમારાં ગામરે, કાંઈ કુંવર છો રાજા કોણ તણારે, વળી શું છે તમારું નામરે. વળી

તે સાંભળી મારજીએ કહ્યું કે—

દુહો—ઉત્તર ખંડથી અમે આવીયારે, કાંઈ પશ્ચિમ અમારો ભાવરે કાંઈ આભામંડળના અમે રાજવીરે, રાણી મંછા ગોરીના નાવરે, રાણી હું તો વર રાજા જામનોરે ગઢ માંડવ માર ગામરે કાંઈ અણુમાનીતીનો દીકરોરે । ગજરામાર છે નામરે; કાંઈ

અમે ઉત્તરથી આવ્યા છીએ પશ્ચિમ તરફ જવું છે અને જે માદરા ઉપર મોહિત થઈ મને ઇચ્છે છે તેનો હું પુરુષ છું રાણીના મનમાં આનંદ આનંદ થયો અને કહ્યું કે મદારાજ હું તમને વરી ચુકી છું માટે સાંજના મદારા મોહાલે પધારજો એમ કહી સુવડે પોતાના મેહલમાં પોતાની સખી દેવળદે જે પ્રધાનની કુંવરી છે તે સાથે આવી અને રંગમેહલ શણગાર્યો.

દુહા-રંગમેહલનો સુંદર ઝોરઝોરે કાંઈ ધોળ્યો છે ઝાકઝમાળરે, કાંઈ મેવા રૂળ માંદી મુકીયારે કાંઈ રાજવળાની રીતરે, કાંઈ રસોઈ બનાવી બચીરીરે કાંઈ અદકી આણી પ્રીતરે, કાંઈ દુધ અતી ઉકળીઆરે કાંઈ તેજના તઢયારરે, કાંઈ માંડ જેતાં પોતે મોહી રહેરે, કાંઈ રાજના માંડ્યા શણગારરે, કાંઈ રાણીએ પોતાનો મેહલ ભપકાદાર કર્યો અને પોતાના પ્રાણુદારને માટે બચીરી રસોઈ તઢયાર કરી પછી પોતે શણગાર પેહેરવા માંડ્યા.

દુહા-જરકશીનો સુંદર સાળુઝોરે, માંદી ઝાઝાકમુખી રંગરે, માંદી તંતો ઝાઝો અલખેલીએ જેમાં બાસે ગોર બંગરે, જેમાં વેણુ લાંબી શેષ સરી બચીરે, ફેણુ જાણે મણિ શીશ ધ્રુવરે ફેણુ સેથે સીંદુર પુચીરે શોભતોરે મૂળ મદની લીધી ચીત ચોટરે, મૂળ ભાલ સુંદર બીરાજનુંરે મદ્યતીનું, જોબન જોરરે મદન ભગુડી કમાન છળીવડીરે સ્તનમાં લોચન રસ કંપરે, સ્તન અતી અણી-યાળાંછે નેજુરે, ચપળ ઘણું છે કટાક્ષ રૂપરે, નાશિકાની વાળી જાણે જુમખેરે વેશરે મુક્ત છેલ બહુ દાહરે, વેશ અણુ આધારપર દગદગતારે જેતાં મુનિ ચળે તતકાલરે જો. હોય કરે મદ મધુરે કાંઈ દાદમ બીજ સા દાંતરે, કાંઈ કુંદનરેખા દીસતી ઝગકતીરે, ચગકટ ચોરે શું ચિતરે. જુગલ મણી છે ચગક તારે કુલ પાન પીઆને જુમરે કું જોણો ગોરીનો ધમકતોરે ઘણા ધુવરડી કરે શુઝરે ધં કોટી સુરજ વર નારીઝોરે, સુંદર મુખકું મધુએ જાનરે સું રંગ તમેળ મુખ આવસોરે મગનેણીનો વાંકા મોડરે મૂળ જરકશી યુગાની કાળી કંચુકીરે, કશી કશીને પેહેરી કોટરે, કં તુશી તનમતીયાં હેમતાં હાંસડીરે મા-દળી કરી મળે ચંદનહાર ચોસરનોરે મુકતારણ માળ વિશાળ મુકતા કંકણ સ-હીત કનક કર ચુડોરે મગગજ બનેડોછે સારરે મં વાંક વીંટી બાબુખંધ બે રખી છતા આરસી રહી છે હાથરે. છ કુંવરી બતી અનુપમ અપસના કાંઈ તેજ તણો નહી પારરે કાંઈ કુલ અતર મેંકી રહયાંરે એવી બતી મુવડે તારરે. ઘણા સરસમાં સરસ અને શોભિતા શણગાર પેહેરી રાણી સુવડે પોતાના માનીતા મારની વાટ જોતી ઝરખે બેઠીછે, એટલે ગજરામાર પોતાના રેવંતને મહાદેવની વાડીમાંથી કુદાવીને રાણીના મેહલમાં આવ્યો. રાણી મારને જોઇને અતી શ્યાં અને બચીશ ભાતની રસોઈ તૈયાર કરેલી હતી તે જમાડી અને

લગ ઉપર એઠાં અને આનંદની વાતો કરતા આખી રાત ગાઇ. અને વહાણું વાયું એટલે રાજા ધોડા ઉપર બેસારીને શેઠર વચે થઈ આલવા માંડ્યું તે જોઈ શેઠરના લોકો રાજા પાસે ગયા અને કહ્યું કે કુંવરીને ધોડે બેસારી કાઢી મુસા શર લેઈ જાયછે એવું સાંભળી રાજાએ તમામ સ્વારોને પકડી લાવવાને હુકમ કર્યો તેથી લશ્કર સહીત પ્રધાન વિગેરે તમામ માણસો પકડવા ગયા તેમણે મા-રને ઘેરી લીધો પછી મારએ મહાદેવની સ્તુતી કરવા માંડી એટલે મહાદેવ પ્રસન્ન થયા એટલે રાજાના બારગીરોનાં બાણ ગાળીઓ ખાલી જવા લાગી તે તમાસો જોઈ રાજા અચંબો પામ્યો અને પ્રધાનને મોકલી મારને પુછાવ્યું કે મહારાજ તમે કાણુ-છો. મારએ કહ્યું કે હું માંડવગદના જામરાજાનો કુંવર ગજરામાર છું એ વાત સાંભળીને પ્રધાન અને રાજા ખુશી થયા થયા અને મારને ઘેર લાવી કુંવરી પરણાવવાની તૈયારી કરી ત્યાં માર ફેરા શરે છે અને સ્ત્રીઓ ગીત ગાય છે.

દુહો—સઘઅર સઙ મળી સાથમારે, કાંઈ હરખે ગીત ગવાયરે કાં. ચારી બધાવી ચાકમારે, ત્યાંતો ચાર મંગળ વરતાયરે, ત્યાં મંગળ ફેરા ફેરવેરે, કાંઈ જોવા મળી સઙ જનરે, કાંઈ હસ્તી ધોડા હીરા મોતીનારે, માતપિતાએ આપ્યાં દાનરે, મા. પરણી ઉઠ્યા કાંઈ પ્રાણુ નાથરે, કાંઈ આનંદ વાપ્યો અંગરે, કાંઈ સુધ-ઉદે દેવગદે એ રાણીઓરે, પરણી આટ્યા પોતે સંગરે, પરણી.

મારને સુધઉદે અને દેવગદે જાને કુંવરીઓ પરણાવી રાજાએ ઘણો માલ આપીને લાવલશ્કર સાથે વિદાય કર્યા તે રાણી કુલાદેના નગરમાં આવ્યા ત્યાં પણ ઘણુ ધન અને લશ્કર મળ્યું જે લેઈ પોતાના શેઠરનો રસ્તો પકડ્યો રસ્તે આવતાં વડ ઉપર રાણી ચંપાદે હતાં તેમને પણ સાથે લીધાં અને પોતે ચાર રાણીઓ સહીત ગામની ભાગોળે મુકામ ડીધો, જામરાજા લશ્કરની ધામધુમ જોઈને બીહી ગયો તેમને દેહેસત લાગી કે મારાં ખાંડીયા મેડીયા પુત્રોમાં કાંઈ દમ નથી અને દુશ્મનનું દળ તો ઘણુ ભારેછે માટે જો આ વખત ગજરામાર હોતતો તે મુકર જીતના ઠંકા દેખેને દુશ્મનોના દળને ચક્ર્યુર કરી નાંખત પણ હવે શો ઉપાય. એવી શાચના કરેછે એટલામાં વધામણી આવી કે બાર વરસ પુરાં થયેથી ગજરામાર ઘેર આવ્યા. એવું સાંભળતાંજ રાજા અને રાણી બહુ ખુશી થયાં. અને ઘણી ધામધુમ સાથે સામઘ્યું કરી રૂપાનાં કુલ ખડાવી વાજતેગાજતે મારને ઘેર લાવી ગાદીએ બેસાડ્યાં.

દુહો—માતપિતાએ વધાવીઆરે કાંઈ હરખ કહ્યો નવ જાયરે, કાં. પિતાને બેકર જોડીનેરે, દામાવંતીને લાગ્યો પાયરે, દા. રાણીઓ પરણીને મળ્યા માતનેરે, દામાવંતીના પૂદ્યા કોડરે, દા. કરજોડીને કવી વીનવેરે બોલો જ્ય જ્ય શ્રી રણુજોડ બોલો.

સતિ-તારામતી.

આ સદગુણના બંધાર અને પતિ સેવા પરણણ મહારાજા હરિચંદ્ર-
ની પત્નિના નામથી કથો સહસ્ર અંગણુ રજો. સતિ-તારામતિના જગતના
કંઠ અને સુખોષ્ઠ પુસ્તક અમારા તરફથી શુદ્ધ-સરળ ગુજરાતી બાષામાં પ્ર-
કટ કરવામાં આવ્યું છે. કહોકે આવી મહાપતિવતા તારામતિનું જગતના વાંચન-
વાની કથા સહસ્રને તથા કરિ આર્યમહિલાને જ્ઞાસા નહિ થાય. તારામતિના
વચનથી આર્યમહિલાએને તાતા પ્રકારનું શિક્ષણ મળે છે. માટે પ્રત્યેક
સમગ્ર વર્ગ પોતાના કુટુંબના ક્રેવાએ આ પુસ્તક પાતરી ખાઈને ખરીદવું મરે છે.
કિંમત ૦-૪-૦

સતી દમયન્તી.

સતી દમયન્તી—આ પુસ્તક પ્રત્યેક ગૃહસ્થને ઘરમાં સખસા લાવકે
છે. આ પુસ્તક ઓઝોને ધારાધિક પાતિજન વર્ગે શિખવનાર છે. સંકટ નામક
ધૈર્યનું શિક્ષણ આપનાર આના નેપું ધીજી એક પણ પુસ્તક નથી. માટે પ્રત્યેક
ગૃહસ્થે આ પુસ્તકનો અલગપણાવ ક્રેવા લુકવું નહિ. કિંમત ૦-૪-૦

ગજર્ષિ ભર્તૃહરિ.

મહર્ષિ ભર્તૃહરિનું જીવનચરિત્ર લોકોને એક સારા ઉપદેશકની ખાત પુ-
ખાંનાર છે. ઓઝોનાં ખોટા આચારમાં પ્રચારી બાંધના શુદ્ધ નિર્મળ પ્રેમને ભ-
ર્તૃહરિ સદૃશ સમજ શક્યા નહતા, તેા આધુનિક કાળના લોકોની તેા પાતવરથી ર
આજકાલના લોકોને ઓઝોની મોહજાળમાં ન સપડયા તથા જન વર્ગમાં કલેશ ન
કરવાના શિક્ષણ માટે આ ભર્તૃહરિ ચરિત્ર ખસજે. વિશેષ સું કહેવું. કિ. ૦-૪-૦

યોગીન્દ્ર ગોપીચંદ.

ગોપીચંદનું નામ આર્યપ્રજામાં એક સુરખી રીતે ગવાઈ રહેલું છે. તેનું
જગત પણ શુદ્ધ-સરળ બાષામાં અનુભવી લખકવા હાથથી લખાવીને પ્રકટ
કરવામાં આવ્યું છે. સાંસારિક મોહજાળમાં ફસાઈ મનુષ્યો પોતાનું સાચક ક-
ર્મ નથી, તેવાઓને આ પુસ્તક અવ્યુપયોગી છે. કિંમત ૦-૪-૦

મહાદેવ રામચન્દ્ર જગદે પુકસેલર

મહારાજા—મમદાવાડ.

